

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

A. Luiga, J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief.

Sisu:

Kaitseliitlane ja tema õiguslik seisukord. — K. Trakmann. — Pimedate valimisõigus — O. Stackelberg. — V. Õigusteadlaste päev. Ülevaade tsiviilseadustikku kokkuseadmistööst. — R. Gabrel. — Märkused totalisaatori kohta — Alfred Brandt. — H. Madison — Sugemed alaealiste ulakuse ja kuritegevuse üle Eestis. — Riigikohtu tegelus. Kohtute 1925. a. arvustik. — Riigikohtu otsused 1925. a. Ihk. 65—80.

Kaitseliitlane ja tema õiguslik seisukord.

Kaitseliidu ülesanded.

Kaitseliidu-organisatsiooni põhimõte ei ole meil uus. Tema idud ulatuvad juba 1917. a. kodanikkude omakaitse-püüetesse ja vabadussõja-aegsetesse rühmadesse, mis olid aluseks mitmeile meie praegustele rügementidele. Peale kaitseväge loomist oli Kaitseliit ametis rohkem seljataguse organiseerimises ja tema tegevus jäi peale rahutegemist peaaegu täiesti soiku. Mälestus temast jäi vast ainult selles, et maakondade Rahvaväe ülemad oma ametlikus nimetuses veel tiitlit kandsid „ja Kaitseliidu ülem“.

Meie kodanik lootis 1920.—1924. a. lõpuni nii kindlasti vaid riikliku aparaadi jõuküllusesse avaliku rahu alalhoidmiseks; ta oli ka nii ametis rahuaegse üleshitamistööga, et tal aega ei jäänud küllaldaselt arvestada oma külje all tõusvat hädaohtu riigivastaste mässuliste elementide poolt, ja meie kodanik oli Vene ajal niivõrt harjunud seltskonna eneseavaldust nägema osavõtmises laulu-, haridus-, karskusseltside jne. tegevusest ja valimistest,

et ta kaugel oli mõttest, et tema on igal ajal kohustatud oma vara ja vabaduse eest ka ise ja vabatahtlikult välja astuma; temale oli võõras mingisuguste kaitseorganisatsioonide ellukutsumine ja tegeliku jõuga ülesastumine rahurikkujate vastu. Ta unustas, et elab demokraatlikus riigis, kus kodanised vabadused on maksma pandud ja neid vabadusi kasutavad mitte ainult loaalsed, vaid ka illoiaalsed, riigivastased ja — võrreldes autokraatliku korraga — teatud määral isegi kurjategijad. Kodanik ei võtnud ka arvesse, et tõsistes vanades demokraatiates on kodanikkude enesekaitse-organisatsioonid täiesti harilik nähtus, ilma nendeta pole demokraatlik kord üldse võimalik ja demokraatlik riigivõim ei saa sagedasti ennast igale poole segada, kus kodanik ise iga mässu juba alguses võiks summutada.

Sellesse seisukorda tõi muudatuse kommunistide mäss 1. detsembril 1924. a., kus meie kodanikkude organiseerumatus täiel määral ilmsiks tuli. Organiseeriti uus Kaitseliit.

Nüüd on Kaitseliit juba üle aasta vana ja esineb võimsa organisatsioonina oma eelarvega, meeskondadega, ülematega, staapidega; tema esindajad täidavad mitmeid kohustusi riigivõimu organitena.

Meie seadusandluses on Kaitseliit uus organisatsioon, mis on, nagu juba toonitatud, demokraatliku riigimõtte loogiline tulemus, millel aga ei ole kohta keisririigilt päritud seadustes.

Autokraatliku korra maksvusel lähendati kõik küsimused ametnikkude kaudu ja igasugune eneseavaljus oli nii illoiaalsele kui ka loaalsele kodanikule keelatud. Demokraatlik kord aga annab kodanikule laialdased õigused, kuid selle korra alalhoidmine nõuab kodanikult ühtlasi alalist valvelolekut nende elementide suhtes, kes kodaniku vabadust soovivad riisuda, et oma diktatuuri läbi rahva materjalseid võimalusi enda huvides kasutada. Teatud piirid peab siin seadusandlus tõmbama. Vanade demokraatiate ajalugu õpetab seda. Itaalia fašistid ja Põhja-Ameerika Ku-Kluks-Klaan on lõpuks ka pärit seltskonna omakaitse-organisatsioonide liigist, mis neis mais olid aja jooksul välja kujunenud juriidiliselt mitmekesiselt, poliitiliselt huvitavalt ja arvurikkalt.

Minu eesmärk ei ole selgitada, mis seisukord üldse tuleks võtta kodaniku kohta, kes riigi ja kodu kaitseks relva kätte võtab ja võimsalt kurjategijate vastu üles astub, vaid lahendada küsimust niipalju, kui see puutub meie kodanikku, kes on meil organiseeritud Kaitseliidu liige.

Kaitseliidu põhikirjaga (R. T. nr. 23/24) on meil loodud liik kodanikke, kes ise riigi ega kaitseväeteenistuses ei seisa, kuid keda teatud kohuste täitmisel ei või võtta eraisikutena. Nende õigused, kohused ja ka vastutus süütegude eest pole seaduses veel küllalt täpsalt kindlaks määratud ja loomulikult tekivad (ja on juba tekkinud) õigusemõistmisel vaidlused, kuidas nende peale vaadata.

Säärane seisukord peab loomulikult arusaamatusi tekitama, mis heatahtlikkuse puhul pinevaid seisukordi loob, pahatahtlikkuse korral aga hõõrumisi ning konflikte esile kutsub, nagu sellest viimasel ajal ajalehtedestki teame.

Mis organisatsioon on Kaitseliit?

Esiteks, kas peab Kaitseliitu võtma kui riigi asutist ja kas esineb kaitseliitlane avalik-õiguslike funktsioonidega varustatuna, kas võib teda võrrelda riigiteenistuses seisva isikuga?

Põhikirja § 1. p. 1. määrab, et Kaitseliidu ülesandeks on muu seas seaduslike kodule võimudele abiks olla maksva põhi-seadusliku korra jne. kaitsmisel ja . . . kodanikkude julgeoleku kindlustamisel. Sama § 1. p. 6 kohustab Kaitseliitu „täitma teisi ülesandeid, mis seaduslikus korras tema peale pannakse“. Viimane punkt seab Kaitseliidu otsekohesesse alluvusvahetorda Valitsusele, ja sellest järgneb, et Kaitseliitu ei või võtta kui eraseltsi.

Kõik tähtsamad korraldused Kaitseliidu alal teeb Valitsus, olgugi et § 15. järele Kaitseliidu kulud kaetakse tema enese tuludest, annetustest ja Kaitseliit riigi poolt ainult abiraha saab (mida ka mitmed seltsid saavad). Kuid relvad antakse Kaitseliidule § 16. järele Sõjaministeeriumilt, tal on aga õigus neid ka ise muretseda. Relvade kasutamise korra ja alused kinnitab sõjaminister.

Kaitseliitlased omavad põhimõttelikult ka riiklise pensioni võimet, olgu et sellekohased seadused on alles puudulikud ja selgusetad.

Kaitseliitlast, kes harilikus elus eraisik, peab seaduslikus korras tema peale pandud funktsioonide täitmisel võetama kui isikut, kes ülesannet täidab riigiteenistuse alal. Tema peab kaitstud olema kui riigiteenija oma ametikohuste täitmisel, peab niisama vastutama nende kohuste rikku-mise eest.

Tegelikult on meil teisi koondusi olemas, mida niisama toetatakse, mille peale sunduslikud ülesanded pandud ja kus seltsiliikmed vastutavad kui riigiteenijad ning isegi pensioni-õigust omavad. Näit. Tuletõrje-seadus R. T. nr. 72/73 — 1924. a. v. § 12, 24 ja R. T. nr. 197/198. a. sead. nr. 125. Tuletõrje-seaduses on öeldud, et tuletõrje-kohuste täitmisel vastutab tuletõrjuja riigiteenijaga ühesugustel alustel; niisama on pensioni kord ja määr fikseeritud.

Kuid on vahe Kaitseliidu ja tuletõrjujate ning teiste seltside vahel. Kõik viimased registreeritakse üldises seltside suhtes ettenähtud korras. Nende sisemisse asjandusse ei sega end riigivalitsus, nende juhatajaid ei määrata Valitsuse poolt ega seisa nad riigiteenistuses. Ka ei panda nende peale kohustusi, millega nad teiste kodanikkude elusse segavad või isegi nende kohta korraldusi teevad, nagu sellised siseministri sundmääruse nr. 5 § 6. ja 7. on Kaitseliidu ülematel ja eriti Saare maakonna Kaitseliidu ülemal (R. T. nr. 31/32 — 1925. a.). Viimased on täiesti avalikõiguslikkude funktsioonide täitjad ja isegi vallavanema ette asetatud (§ 6).

Kaitseliidu põhikirja on kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt sõjaväe-seadluste väljaandmise korras ja Kohtuministeerium on põhikirja „Riigi Teataja“ sõjaväe-numbris avaldanud kui kaitseväe kohta käiva seadluse. Kaitseliidu ülemad määratakse Valitsuse poolt ja seisavad osalt kaitseväe, osalt riigi teenistuses (R. T. nr. 150 — 1925. a.).

Tekib teine küsimus: kas pole Kaitseliit sõjaväe osa ja kas võib kaitseliitlast võtta kui kaitseväelast?

Põhikirja § 1. p. 3. loeme, et Kaitseliidu ülesanne on „anda oma liikmetele vastavates korraldustes ettenähtud sõjaväelist õppust ja kasvatusi“. § 2. p. 5. järele on Kaitseliidul muu seas õigus toime panna isegi „manöövreid“.

§ 46. järele lähevad Kaitseliidu malevad ja malevkonnad virke¹⁾ puhul riigi-

korra kaitseks ja ka kaitseväe mobilisatsiooni korral — nende kaitseväe-ülemate alluvusse, kelle kaitseraiooni nad kuuluvad, kuna rahu ajal neil kaitseväe-ülematel on § 47. järele Kaitseliidu inspekteerimise õigus. Kuid kõike seda on vähe, et kaitseliitlast seaduse ees samastada aktiivses teenistuses oleva sõjaväelasega. Juba põhikirjast leiame, et olgugi kaitseliitlastel § 3. järele isegi vormiriided ette nähtud, neile relvad välja antud, siiski ei vabasta Kaitseliidus oleks § 5. järele kedagi üldisest kaitseväe-teenistuse kohustustest rahu-ega sõja-ajal. Ainult teatud, § 11. märgitud (R. T. 150 — 25. a.) kohtadel teenivad ohvitserid loetakse tegevas kaitseväe-teenistuses olevaiks. Mittehvitserid neil kohtadel loetakse riigiteenijaiks, kui see on vastavas koosseisus või Vab. Valitsuse eriootsuses kindlaks määratud.

§ 21. järele allub Kaitseliit rahuajal sõjaministrile, sõjaajal sõjavägede ülemjuhatajale.

Sellega on Kaitseliit vabariigi kaitsejõudude juurde arvatud ja omandab sõjaajal 1907. a. IV Haagi kokkuleppe järele täielikult kombattantide õigused, sest kokkuleppe juurde lisatud maasõja-reeglite art. 1. järele tuleb sõjapidajate liiki lugeda ka militsaid ja vabatahtlikke osi: 1) kui nende eesotsas seisab alluvate eest vastutav isik, 2) kui nad kannavad kindlat, kaugelt seletatavat eraldusmärki, 3) kui nad tarvitavad avalikult relvi, 4) kui nad oma ettevõtetes sõjaseadusi ja -kombeid silmas peavad. Riikides, kus militsad ja vabatahtlikkude osad moodustavad sõjaväe või tema osa, kuuluvad nad „sõjaväe“ mõiste alla.

1) Toimetaja märkus. „Alarmi“ kohta on viimase ajani tsrviitusel olnud „häire“, mis tähendab „segadust, korrariikkumist, riket, eksitust“ ja nii siis ei vasta kõnealusele sisule. Selle asemele on nüüd kohaseks tunnustatud „virge“ — sõnast „virkama“ (alarmieren), milles peitub eesti sõnastiivi „virk“.

Meil ei ole Kaitseliit alalise kaitseväe koosseisus, kuid on kaitsejõudude oluline osa ¹⁾.

Üldiselt jääb aga Kaitseliidule, kui kõrvale jätta ülevaltähendatud iseärasused riigi ja kaitseväe suhtes, üldine ilme kui seltskondlikule vabatahtlikule organisatsioonile, nagu teda põhikirja § 1. nimetab, kuhu astutakse § 6. järele vabatahtlikult, kus kõigis tulunduslikes ja sisemistes küsimustes ja ka liikmete liidust väljaheitmisel (§ 14) on esimene sõna ütelda valitud juhatusel (§ 27. „valitud“) ja vanematekogul ja mille liikmed harilikul ajal ei täida üldse mingisuguseid riiklikke ega sõjaväelisi ülesandeid.

Kaitseliidu eelarve kinnitab vanematekogu (§ 26 p. 3).

Kaitseliidul on oma sissetulekud, nagu teistelgi seltskondlikel organisatsioonidel, ja ta saab riigilt ainult toetust ning ainult selle viimase toetussumma eelarve kinnitab Vabariigi Valitsus (§ 26. märkus).

Suurem hulk kaitseliidu ameti-isikuid ei saa üldse mingisugust palka ega gratifikatsiooni. Ohvitseridest saavad seda ainult staap, kõrgemad pealikud ja malevate instruktorigid. Teised teenivad ilma palgata. Osa pealikuist saab ainult mundri- raha ja teenistuses tehtud kulud.

Sellest järgneb, et Kaitseliidu ülesanne on eeskätt riigiasutistele abiks olla põhiseadusliku korra ning avaliku julgeoleku kindlustamises, ja et Kaitseliit, kui seltskondlik organisatsioon, ei kuulu rahuajal riigiasutiste ritta, kuid et riik osa oma ülesannetest püüab teostada kodanikkude kaudu, kes ennast on vabatahtlikult organiseerinud riiklikkude ülesannete teostamiseks. Sõjaajal aga on Kaitseliit sõjaväe osa.

1) Siin on teatav keeleline raskus: meil on tendents sõnu „sõjavägi“ ja „kaitsevägi“ segada, kuid viimaseis seadusandlikes aktides on sõna „kaitsevägi“ alalise sõjaväe nimetusena tarvitatud. Võiks öelda, et kaitsevägi ja Kaitseliit moodustavad eesti sõjaväe.

Kaitseliit ja politsei.

On õige, et kaitseliitlaseks ei või kodanik olla ilma mingisuguste avalikõigusslikkude funktsioonideta ja ei saa tema iga tegevusavaldust, olgugi et see sünnib omal algatusel, kuid bona fide, võtta omavoluna ja karistada: nagu eespool selgitatud, ei ole Kaitseliit võrdne teiste seltside või liitudega.

Kuid ka liiga avarad kaitseliitlasele antavad volitused tooksid kaasa paratamata sekeldusi ja hõõrumisi politsei-asutistega (nagu neid juba on olnud). On ju kaitseliitlane väljaspool Valitsuse otsekohest kontrolli.

Volituste piiride kindlaksmääramisel olgu aluseks Kaitseliidu ülesanne siseriiklikus elus — riigikorra ja avaliku julgeoleku kaitse. Sihtjoonteks olgu: 1) riigi sisemise korra ja julgeoleku eest vastutab eeskätt Vab. Valitsus, siseminister ja politsei; 2) riigikorra vastu sihitud tegevus avaldab ennast suuremates rahva koonduskohtades; 3) just Kaitseliidu kaudu on hõlpsam seltskondlikku abiandmist riigiasutistele organiseerida neil juhtumustel, kus jõud tarvilik, kuna meie kodanik Venest pärit olevate vaadete tõttu harjunud on, et kõiki avaliku elu sündmusi korraldab ja täidab riigi või omavalitsuse teenija.

Kodanliste võimude poolt nõutava Kaitseväelise Kaasabi Andmise Seaduse (R. T. nr. 33/34 — 1923. a.) järele on isegi alalise väe vahelesegamine kodanikkude tegevusse tingitud kodanliste võimude algatusest. Kaitseväe ülem teotseb oma algatusel ainult rahvahulga vastu, kes väeosa haavavad, temale kallale tungivad, tema tegevust takistavad või vägivaldset kuritegu kaitseväe juuresolekul toime panevad. Kaitseväe tegevuse määrab ära Garnisonimäärustiku lisa nr. 2. Sama Garn. määr. § 184. järele teatab isegi vahtkonna (karauli) ülem, kui vahtkonna ligidal on lärmi, kakelust või korratust, sellest politseile ja võtab tarvitusele abinõud vahtkonna kaitseks.

Seda enam peab Kaitseliidu suhtes algatus politsei käes olema. Kohtades, kus ei ole politseid, pole ka iseäralikke riiklikke rahutusi ette näha. Iseasi on, kui kaitseliitlane oma vahelesegamisega võib kuriteo tema toimepanemise kohal ära hoida, kui tarvis toimepandud kuriteo värskeid jälgi alal hoida kuni asjatundja ametniku kohaleilmumiseni või äsja sündinud tapmise, röövimise ja muu vägivaldse süüte toimepanijat värsketel jälgedel tabada. Siin peab igaüks algatust näitama, seda enam kaitseliitlased kui organiseeritud kodanikkude koondus. Kaitseliitlane esineb aga siin igal juhul kui eraisik, kelle peale pole mingisuguseid avalikõiguslikke funktsioone pandud, ja omavolilise talitamise korral ei või juttu olla võimupiirist ülestumisest (N. S. § 338), vaid omavolist (R. N. S. § 142), sest et tal siin mingit võimu ei olnud, mida võis liialdada.

Muidugi võib edaspidine seadusandlus kaitseliitlastele anda mõned lihtsamad politsei funktsioonid, ja ka mitte ainult sõjaseaduse ajal, nagu seda erakorraliste volituste põhjal tehtud (tsiteeritud sisemin. sundmäärus nr. 5). Seni aga peab kaitseliitlane hoiduma omavolilisest teiste kodanikkude elusse segamisest ja igasugused „ametlikku“ laadi juurdlemised, läbiotsimised, areteerimised kahtluse põhjal ja arvatava kannataja isiku õiguste jaluleseadmised — on lubamatud.

Tegelikult pole need põhimõtted veel kõigile selged. Praktika näitab, et on juhtumusi olnud, kus ametlikku laadi juurdlemisi ja areteerimisi on ilma politseita ette võetud (v. vaidlused Riigik.). On jälituid salakauba-vedu, mis on üldse üks avatlev ala, nii et igaüks, kes laisk ei ole, ennast sinna segab tasu lootuses, ja isegi politsei suhtes on juhtumusi, kus politseinikud arvavad end piirivalve- ja tolliametniku asendajana olevat (pr. K. asi, leitn. R. asi); seda enam kipuvad piirivalvet asendama kaitseliitlased, ja on isegi

ameti-isikute tegevust takistatud oma äranägemise järele, nagu kaitseliitlaste poolt ühe piirivalve-ohvitseri areteerimine, kes just salakauba oli kinni pidanud ja seda oli kordoni toimetamas (leitn. P. asi); hiljuti Narva kohtupristavi kimbutamine kaitseliitlaste poolt, kui pristav kohtuotsuse järele tuli varandust üles kirjutama.¹⁾

Algatusõigus peab Kaitseliidu ülematel aga tingimata olema, kui kurjategijad asuvad riigikorra vastu vägivaldselt teotsema. Siin on Kaitseliit omaerial ja tihe kaastöö poliitilise politseiga ainult soovitav. Seesugune kaastöö on iseäranis soovitav, kui juhtumus nõuab erilist oskust, ettevaatlikku jälgimist ja juurdlemist: on siin ju vastasega tegemist, kes toimib konspiraatiivses tegevuses ning inimeste tundmises kogenud juhatuse all, on aineliselt varustatud ja põrandaaluse tegevuse võimaluste piirides hästi organiseeritud (on ka ebaõnnestunud katseid olnud).

Tekib ka hädaoht, et asjatundmatul küsimuse käsitlemisel asjata tülitatakse organiseerimata kodanikke ainult nende kalduvuse tõttu, maailma asjade parandamisest suure suuga kõnelda. On ju isegi asjatundlikult juhitud poliitilise politsei vähem kogenud agendid sarnaseid eksisamme teinud ja selle tagajärjel tekkinud süüdistused ära lõpetatud. Kaitseliitlane võib ju, kui ta ilmavaade seda nõuab, sarnaste isikute vastu võidelda, kuid mitte kui kaitseliitlane, vaid kui kodanik.

Kriminaal- ja distsiplinaarvastutus.

Kaitseliitlane esineb nii eraisikuna, kodanikuna, kes erilise ülesande tõttu täidab riiklikke funktsioone, kui ka isikuna, keda

1) Kui ajalehtede sõnumeid uskuda, siis võis kohtupristavi talitusviis kätll elanikkudele ja kaitseliitlastele põhjust anda Sisemin. sundmääruse nr. 5. järele bona fide talitada; kuid arvesse võttes kaitseliitlaste kohta tehtud süüdimõistvat kohtuotsust ei vasta nähtavasti need ajalehesõnumed täpsalt asjaoludele. On ju eksitus asjaoludes vabandav.

kogu tema tegevuse suhtes tuleb võtta kui riigiteenijat. Osa kaitseliitlasi loetakse tegevas kaitseväe teenistuses olevaiks.

Et seadus aga vastutuse mõttes vahet teeb kõikide nende kodanikkude kategooriate vahel, siis tuleb ühtlasi, kui kohtuasjus tegemist on kaitseliitlastega, iga kord eraldi kaaluda, kellega meil nimelt tegemist on.

Kaitseväelaste ja riigiteenijate suhtes on seisukord selge, teiste kohta aga pole kindlaid juhtnõure, mil puhul nimelt kaitseliitlane riigiteenijana esineb. Ka arvan, et kasuistlikult üksikasjalise juhtnõuri loomine on võimata ja halvaks Kaitseliidu tegevust tunduvat. Siin peab kohtupraktika ise oskama eluga käsikäes sammuda, kogu seisukorda ja Kaitseliidu ülesandeid arvestades.

Edaspidine seadusandlus võib ja peab kindlaks määrama tingimused (pealiku või riigivõimu esindaja korraldus, oma algatus), mille tagajärjel kaitseliitlane teotsetes riigiteenijaga ühel alusel seisab.

Eesti Uue Nuhtl. Sead. eelnõu § 587. viimasest lõikest leiame riigiteenija mõiste täpsa definitsiooni, mis iseenesest vastab ka maksvate seaduste seletustele. Selle järele on riigiteenija kriminaalvastutuse mõttes isik, kes kohuseid kannab või ajutist ülesannet täidab riigi või omavalitsuse teenistuse alal. Sellepärast on tähtis ka ära määrata, millal nimelt kaitseliitlane, kes on tegevas kaitseväe-teenistuses ega ole riigiteenija, seesuguse ajutise ülesande täitmisele asub. Kui on olemas pealiku käsk, siis on käsualuse suhtes küsimus lahendatud, niipalju kui käsk ei nõua midagi kuritegelist toime panna, vaatamata, kas pealik teotsetes seaduse piirides võis liialdas võimu. Vastava kodanlike võimu esindaja nõudmine, temale abiks olla, on nii pealike kui ka teiste kohta küllaldane alus teotsemiseks, ja omavolist ei või enam juttu olla. Peale selle veel juhtumused, kus seadus või erikorraldus paneb pealike või reameeste peale eri-

lisi ülesandeid ja nad neid ülesandeid on täitnud.

Tegevas sõjaväe-teenistuses olevaiks loetud Kaitseliidu pealikul (v. R. T. nr. 150 — 1925. a. põhikirja § 11) on tege-likult kahte liiki. Kaitseliidu ülem, staabi ülem jne. kuni malevate instruktoriteni loetakse tegevas kaitseväeteenistuses ole-vaiks, on Kaitseliitu komandeeritud, saa- vad kindlat palka ja pühendavad kogu oma tööjõu organisatsioonile, nagu kaitse- väes teenivad ohvitserid. Nende kohta maksab loomulikult kord, et nad vastu- tavad kõigis asjus sõjakohtu-korras. Ala- mad pealikul — nagu maleva pealike abid, malevkonna pealikul ja nenbe abid — on niisama põhikirja § 11. järele loetud kaitseväeteenistuses olevaiks, kuid nemad täidavad oma kohuseid ainult ajutiselt, esinevad harilikult eraisikutena, ei saa palka ja loetakse sõjaministeeriumile allu- vaiks ainult eriliste Kaitseliiduga seotud teenistuskohuste täitmise suhtes. Neid pole võimalik kaitseväe koosseisus olijata e ks lugeda (teenistuskäigu suhtes pole need kategooriad kumbki senini täp- salt jaotatud, kuid seda tuleb teha). Nad kuuluksid m. a. kaitseväelaste liiki, kes ei kuulu kaitseväe koosseisu ja missuguse liigi kohta Kr. Kp. S. § 224. määrab, et nad vastutavad sõjakohtus ainult sõjaväe- teenistuse kohuste rikkumise eest. Teistes sätte- gudes (s. o. mis ei ole S. N. S. ette nähtud), ka ametalalistes, vastutavad nad kodanlikes kohtus¹⁾.

S. N. S., kui materjalseadus, võib ainult nende kohta tarvitusele tulla, kes loetakse tegevas kaitseväe-teenistuses olijaiks. Tei- sed võivad vastutada ainult üldise Nuht- lusseaduse piirides. Samad põhimõtted

1) Kogu küsimus alles vaieldav. Mõned arva- vad, et kõik Kaitseliidu ohvitserid seisavad väljas- pool kaitseväge ja vastutavad kodanlikes kohtus Kr. Kp. S. § 224. piirides. Seadlust sel alal pole. Sellega seotud on muu seas auastmete küsimus — kaitseliitlased nõuavad endile ülendmist nagu kaitseväge-ohvitseridele.

maksavad Kr. Kp. S. ja S. Kp. S. käsitlemisel. Nüüd võivad tekkida aga juhtumused, kus kaitseliitlased ülesastumisi toime panevad, mis N. S. hoopis pole ette nähtud, vaid olenevad organisatsiooni erilisest sõjaväelisel iseloomust, nagu pealikutele vastuhakkamised, käsu mittetäitmised, karauli teenistuskohuste rikkumised, alaliseks tarvitamiseks (mitte valitsemiseks või ajutiseks tarvitamiseks) antud varustuse ja relvade pillamised. Arvesse võttes, et siin tegemist on vabatahtliku organisatsiooniga, kus isikud esinevad sõjaväelastena ainult ajutiselt, omale ülespidamist ise peavad teenima, peaksid kõik need küsimused erilise Kaitseliidu kohta käiva distsiplinaarmäärustiku valdkonda kuuluma. Viimase põhimõtete üksikasjaline arutamine ei kuulu käesoleva töö piiridesse.

Sõja ajal, s. o. 1) välise sõja puhul, 2) sõja puhul väljakuulutatud mobilisatsiooni tagajärjel, 3) Kaitseliidu mobilisatsiooni puhul sisemiste rahutuste tõttu, tuleks kaitseliitlaste kohta, kes esinevad sõjaväe-osana, üldisi sõjaväe-seadusi käsitleda. Kuid selle korra maksmapanemine nõuab seadusandlikku korraldust.

Abiorganisatsioonid.

Põhikirjas on ette nähtud veel naiskaitseliitlased ja alaealised kaitseliitlased. Nende olemasolu näitab kõige selgemini, et siin tegemist ei ole puht-kaitseväelise organisatsiooniga. Nende peamine ülesanne on Kaitseliidule ainelist vara muretsema raha ja varustuse näol. Need ülesanded ei või ka põhjust anda küsimuse kaalumiseks, kas selline tegevus võiks kaaskodanikkude suhtes niisugust tähtsust omada, et neil võiksid olla riigiteenijate õigused ja sellega ka vastutus. Kaitseliidule on iseäranis naiskaitseliidu organisatsioonide töö küll suure tähtsusega, kuid juriidilisest seisukohast oleksid nad alati, nagu kõigi teiste seltside liikmed, eraisikud. See seisukord maksab rahual ajal. Kui asi otstarbekohasuse seisukohast niiviisi korraldatakse, et nad sõja ajal kaitseväe tegevusest ligemalt osa võtavad, kuuluksid naiskaitseliitlased n. n. isikute liiki, kes sõjaväega kaasas käivad. Sel puhul alluksid nad sõjakohtule, kuid ainult sõjategevuse piirkonnas (v. S. Kp. S. § 1327. p. 4.).

K. Trakmann.

Pimedate valimisõigus.

Mõtteid meie põhiseaduse interpreteerimiseks.

Mõne valimiskomitee praktika, viimastel valimistel riigikogusse eitada Põhiseaduse § 28 põhjal kõigi pimedate valimisõigust, andis mulle põhjust selle küsimusega ligemalt tutvuda.

Põhiseaduse § 28 lausub: „Hääleõiguslikue ei ole kodanikud 1) kes seaduslikus korras on tunnistatud nõdra või hullumeelseks, ja 2) pimedad, kurtummad, ja pillajad, kui nad on eestkostmise all.

Hääleõigusest jäetakse ilma mõned liigid kurjategijaid Riigikogu valimisseaduse põhjal.“

§ 28. esimene punkt ja teine järk on selged, ja ei ärata kahtlust, kuna aga teise punkti juures võib kahelda, kas kõrvallause „kui nad on eestkostmise all“ käib ka pimedate ja kurtummade või ainult pillajate kohta.

Et 1920. a. valimisseadus ega Riigi-

kohus seda küsimust ei ole selgitanud, pidin pöörduma tähendatud seadusepunkti selgitamiseks Põhiseaduse motiivide juurde vastava komisjoni ja Asutava Kogu protokollides. Aga ka nendest ei leidnud ma näpunäidet § 28. p. 2. seletamiseks. § 28. üle oli ülepea vähe vaidlust olnud ja ainuke muudatus algupäralises tekstis oli tähendus ühe eriosa peale kurjategijate kohta.

Grammatilise interpretatsioon annab meie seaduste üldiselt hooletu redaktsiooni juures vähe kindlustust, kuid siiski peaks arvama, et seaduseandja, kui ta kõrvallauset „kui nad on eestkostmise all“ ainult pillajate kohta tahtis tarvitada, oleks pannud „kui“ ette „viimased“.

Välismaa õigus, millel on avaliku õiguse seletamisel iseäranis tähtsust, piirab pimedate valimisõigust ainult siis, kui need on eestkoste all. Nii on näiteks Norras Põhiseaduse § 52. põhjal mitte-hääleõiguslikud: a) teatud kurjategijate liigid ja b) isikud, kes on tunnistatud võimetuks oma asju isiklikult ajama.

Vene Asutava Kogu 1917. a. Valimis-seaduse II peatükk ei ütle pimedate kohta midagi, jätab kurtummad aga ainult siis hääleõigusest ilma, kui need on eestkoste all. Sellest tuleb järeldada, et teguvõimelistel pimedatel on valimisõigus.

Pimedate õiguste kohta Saksamaal on lugeda sõnastikus „Handwörterbuch der Staatswissenschaften“ 4 väljaanne II köide 1924. a. lhk. 926 (Blinde und Blindenanstalten): Pimedad, kui nad ei ole eestkoste all, ei kuulu nüüdse õiguse järele eraga avalikõiguslikes vahekordades mingisuguse õiguste kärpimise alla.

Ka eraõigus, näiteks Balti Eraõigus III, ei piira pimedaid nende teguvõimes, väljaarvatud vähearvulised juhtumused, näiteks § 2064 (pimedad ei või testamendi tegemisel tunnistajaiks olla, — siin on tegemist puhtfüüsilise võimetusega).

Aga pöördume nüüd jälle meie Põhiseaduse juurde tagasi. Ei ole hästi arusaadav, miks seaduseandja peaks tahtma teguvõimsaid pimedaid, kes eraõigustes kõik kohused oma peale võivad võtta, näiteks, vekslitele alla kirjutada ja muid isiklike asju ajada, kes maksavad kõik riigimaksud, nagu kõik teised kodanikud, hääleõigusest ilma jätta.

Selle vastu võiks ütelda: pimedad ja kurtummad ei või ennast tarviliselt informeerida parteide eesmärkide ja programmide üle. See vastulause näib mulle põhjendamata olevat praegusel suusõnalisel (pimedad) ja kirjalikult (kurtummad) valimispropaganda arenemisel. Teised ütlevad, pimedad ja kurtummad olevat valimiseks vaimliselt ülepea liiga vähe arenenud. Ka see ei näi õige olevat. Tuleb mõtelda nende pimedate ja kurtummade peale, kes alles küpses vanaduses haigeks on jäänud, ning selle peale, et just pimedad ja kurtummad iseäranis elavat sisemist arenemist näitavad. Peaks neil aga tarvilik arusaamine siiski puuduma, siis peaks see olema ju ka eraõiguses alal ja nad pannakse eestkoste alla.

Teine osa vastuvaidlejaid ütleb, et pimedate valimisõigus on vastolus valimissaladuse põhimõttega, sest iga pime peab tarvitama valimisedeli väljalõikamiseks usaldusmeest. Aga ka see vastuvaidlus näib mulle põhjusetu olevat, sest kurtummade juures langeb ta ära, ja neid käsutab seadus niisama kui ka pimedaid. Peale selle oleks teoreetiliselt võimalik trükkida valimisedeleid perforeeritud tähtedega ja sellega teha pimedatele võimalikuks neid lugeda. Ka endine sõdur, kes sõjaväljal mõlemad käed kaotanud, ei saa iseseisvalt valida, ja rikub seega valimissaladuse tema viimases astmes, aga vist küll mitte ühelgi valimiskomiteel ei tuleks pähe seesugust kangelat hääleõigusest ilma jätta.

Kokku võttes toonitan veel kord, et

minu arvamist mõõda tuleb ainult neid pimedaid, kes on eestkoste all, hääleõigusest ilma jätta, teiste sõnadega, et § 28. p. 2. tuleks nii interpreteerida, et kõrval-

lause „kui nad on eestkostmise all“ käib ka pimedate ja kurtummade kohta.

O. Stackelberg.

V. Õigusteadlaste päev, Tartus, 8 ja 9 aprillil 1926. a.

1. Päeva avab Tartu Õigusteadlaste Seltsi esimees F. Karlson, kes tervitab kõiki õigusteadlaste päevale kokkutulnud osavõtjaid ja külalisi. — Algus kell 10 40.

Päevast osavõtjaid on kokku 134, nendest Tartust 90, Tallinnast 17, Viljandist 6, Rakverest 4, Narvast 3, Võrust 3, Elvast 2, Pärnust 2, Haapsalust 1, Järvakandist 1, Lihulast 1, Mõisakülalt 1, Paidest 1, Valgast 1, Vägevalt 1.

Elukutse järele jagunevad osavõtjad järgmiselt: 46 kohtunikku, 37 advokaati, 12 kohtu-uurijat, 12 kohtuameti-kandidaati, 10 prokuröri, 6 ametita õigusteadlast, 3 ülikooli õppejõudu, 2 notarit, 2 ülikooli stipendiaati, 1 juriskonsult, 1 Kohtuministeriumi nõunik, 1 prefekt ja 1 ajakirjanik.

Järgnevad tervitused.

Sõna võtab Riigikohtu esimees K. Parts, kes tänab päeva korraldajaid ja soovib päevale viljarikkast tööd. Õigusteadlaste päev on enesele eluõiguse ning koha võitnud ja tunduks puudusena, kui seda meil ei oleks. Kõik, kes töötavad õiguse alal, tunnevad neid puudusi, mis meil olemas seadusandluses, ja neid tahabki meie õigusteadlaste päev osaltki tasandada ja kõrvaldada.

Eelmised õigusteadlaste päevad on õige mitmeid tähtsaid küsimusi otsustanud ja Vabariigi Valitsuse poolt avaldatud seisukohti suure asjalikkusega kaalunud. Samuti tähtis töö on käesoleva päeva kavas ees, ja me tohime loota, et see õieti produktiivne on.

Teine tähtsam päeva ülesanne on kontakti loomine õigusteadlaste vahel, et ükski teistest ei cralduks.

Loodab, et needki puudused, mis senini päeva ettevalmistuse töödes olemas, varssi kaovad, ja soovib kohtunikkude nimel päevale head kordaminekut.

Ülikooli õigusteaduskonna poolt tervitab prof. J. Uuots. Ta tuletab meelde praegust ajajärku, mil otsitakse uusi teid ja ülevaateid riiklikku elu korraldamises.

Vana kultuur-riigid, kes on seisnud aastasadu, on sunnitud otsima ning leidma väljendusi seadusandlikul alal. Seda enam on tarvis töötada noortel riikidel, nagu seda on ka Eesti, kellel kõiki teid tarvis alles rajada. Palju on juba tööd tehtud kuid teha on veel rohkem.

Ei saa nõuda, et ükski ametlikul organid tehku kõik, vaid eriteadlased peavad oma abi lubama. Meie õigusteadlased tahavad seda kaastööd õigusteadlaste päeva kaudu anda.

Telegraafi teel on tervitusi saanud: Riigivanem J. Teemant, Riigikogu esimees A. Rei, kohtuminister T. Kalbus, Vannutatud Advokaatide Nõukogu esimees A. Maurer, Tallinna Eesti Õigusteadlaste Seltsi ning omal nimel R. Eliaser ja Sõja-ringkonnakohus. Tervitus oli tulnud ka tundmatalt talunikult, kes soovib tulurikkast õnnistust ning head edu meie õigusteadlaste päeva toetuseks meie auväärt õiguse vaatluse härradele kohtunikkudele nende vaevarikkaks, hoolsaks ja ausaks tööks kui ka härradele juristidele.

II. Juhatuse valimine.

Riigikohtuniku P. Kann'i ettepanekul valitakse juhatusse ühel häälel:

Juhatajaks F. Karlson — Tartust, abideks — Saarmann — Tallinnast, prof. Uluots — ülikooli poolt ja K. Baars — Viljandist.

Sekretäriks rahukohtunik Pirn; abisekretärideks kohtuameti-kandidaadid ja üliõpilased: Kaasik, Tohver, Ojasson, Meoma, Mõtte, Rosenbach, Kirschenberg, Kiisvek ja Vohla.

Päevakord võeti korraldava toimkonna poolt ette pandud kujul muutumatult vastu:

8. aprillil:

- 1) Avamine.
- 2) Päeva juhatuse valimine.
- 3) Ülevaade tsiviilseadustiku kokkuseadmise komisjoni tööst — ref. R. Gabrel.
- 4) Pärandusõigus tsiviilseadustiku eelkava järele — ref. M. Pung.
- 5) Kaubanduskohtute sisseseadmine — ref. J. Tannebaum.
- 6) Vallakohtute reorganiseerimine — ref. J. Jans.
- 7) Seaduste maksmahakkamine Põhiseaduse järele — ref. O. Tief.

9. aprillil:

- 8) Kinnihoiu-karistus kriminaalseadustiku eelkava järele — ref. K. Grau.
- 9) Kõrgema võimu esindajate vastutuselevõtmise kord — ref. O. Tief.

Päevakorra järele saab sõna:

R. Gabrel, kes annab ülevaate tsiviilseadustikku kokkuseadmistööst.

Referaadi algus kell 11.15

Austatud daamid ja härrad!

Täna sel koosolekul tuleb kõne alla pärandusõiguse kava, mis on üks osa selle komisjoni töö tulemustest, kelle ülesandeks on Tsiviilseadustiku kava kokku seada.

Et töö tulemusi õieti hinnata, selleks on vajalik teada, mil viisil tööd on teh-

tud ning missugustest lähtekohtadest välja mindud.

Sellepärast luban enesele koosolijaid lühidalt tutvustada Tsiviilseadustiku Komisjoni tööde käiguga.

Tähendatud komisjon moodustati Kohtuministeeriumi juures Vabariigi Valitsuse otsusega 7. novembrist 1923. a., ja 10 päeva hiljemini, nimelt 17. novembril 1923. a., pidas ta oma esimese koosoleku.

Selle koosoleku päevakorras olid järgmised punktid:

- 1) Kavatsitava Tsiviilseadustiku alused,
- 2) Seadustiku süsteem ja
- 3) Komisjoni töö korraldamine.

Asudes Tsiviilseadustiku aluste küsimuse arutamisele leidis komisjon, et aluseks tuleks võtta B. E. S. III köide ja seda nimelt selles mõttes, et uue seadustiku konstrueerimisel tuleks aavesse võtta kõige pealt need normid, mis sisalduvad III köites, kuid siiski ainult need, mis vastavad elu nõuetele ja mida muutunud olukorrad ei ole otstarbetuks teinud. Neil juhtumistel aga, kus III köites puuduvad vastavad normid või kus neid leitakse vajalik olevat kõrvale heita, peaksid käsitlusele tulema ka välismaa uuema aja Tsiviilseadustikkude määrused.

Mis puutub kavatsitava seadustiku süsteemisse, siis otsustatakse peale pikemaid läbirääkimisi seadustik järgmistesse osadesse jaotada: 1) üldosa, 2) perekondaõigus, 3) pärandusõigus, 4) asiõigus ja 5) nõudeõigus, kuhu otsustatakse ühel häälel juurde võtta ka kaubandusõigus.

Üldosa suhtes tekivad pikemad vaidlused selle üle, kui laiaulatuslik tuleks üldosa konstrueerida; ühelt poolt toonitatakse, et see ei peaks mitte väga lai olema, tuleks piirduda Šveitsi koodeksi eeskujul ainult üldnormidega subjektiile kohta, aga mitte objektide kohta, sest et objektid on igas koodeksi osas isesugused. Teiselt poolt arvatakse aga, et ka objektide kohta tuleks teatavad määrused ülddossa võtta ja sellega seda osa laiaula-

tuslikumaks teha. Kuid lõpuks ei leita veel võimalik olevat üldosa ulatust kindlaks määrata ja küsimus jääb lahtiseks.

Komisjoni töö korraldamise juurde üleminekul selgub, et koodeksi osade esialgsete kavade kokkuseadmist ei saa toimetada komisjoni koosolekul, vaid et selle töö peavad üksikud komisjoni liikmed oma peale võtma. Seks otsustatakse komisjon gruppidesse jagada. Ühelt poolt pannakse ette kõik koodeksi osad nüüd kohe juba gruppide vahel ära jaotada ja selleks kolm kaheliikmelist gruppi moodustada. Esimene grupp võtaks oma peale üldosa ja nõudeõiguse ühes kaubandusõigusega, teine grupp — perekonna- ning pärandusõiguse ja kolmas grupp — asiõiguse — Sellevastu arvatakse aga, et kõigi koodeksi osade jaotamine kohe alguses ei ole ehk nii väga tarvilik, peaks alguses käsile võetama hädalisemad osad, ja nimelt perekonnaõigus, pärandusõigus, üldosa ja nõudeõigus ühes kaubandusõigusega, kuna asiõigus esialgu võiks järjekorda jääda.

Otsustatakse asiõigus esialgu kõrvale jätta ja teised osad kolmest liikmest koosseisvate gruppide vahel kohe ära jaotada. Esimesse gruppi valitakse Johanson, Ulots ja Pezold, teisse — Gyldenstubbbe, Jaakson ja Reinhold. Esimese gruppi ülesandeks antakse üldosa ja nõudeõigus ühes kaubandusõigusega, kuna teise gruppi kätte jääb perekonnaõigus ja pärandusõigus.

Mis puutub töö korraldusse ning jaotusse gruppides enestes, siis jäetakse see nende eneste hooleks. Ühtlasi tehakse gruppidele kohuseks kõik põhjanevad küsimused, mis töö juures kerkivad, üldkoosolekute ette kanda arutamiseks ja otsustamiseks.

Lõpuks asutakse komisjoni kodukorra kokkuseadmisele ja võetakse pärast läbiarutamist vastu.

See kodukord on järgmine :

§ 1. Komisjon teotseb üldkoosolekutenä. Eelnõu üksikute osade väljatöötamise võtavad oma peale üksikud komisjoni liikmed või grupid komisjoni nõusolekul.

§ 2. Üldkoosoleku ülesandeks on: 1) eelnõu väljatöötamise aluste ja süsteemi määramine; 2) töö jaotamine üksikute liikmete vahel ja nende poolt algatavate küsimuste lahendamine; 3) eelnõu esimene, teine ja kolmas lugemine, ühtlustamine ning parandamine ja 4) asjatundjate kutsumine, või nendele üksikute küsimuste andmine arvamiste avaldamiseks.

§ 3. Üldkoosolek on otsustusvõimeline, kui vähemalt 4 liiget koos on, nende hulgas esimees või tema asetäitja ja küsimuse ettekandja. Häälte poolekslangelisel on juhataja hääl otsustav. Asjatundjad võtavad koosolekust osa nõuandva häälega.

§ 4. Üldkoosolekute aja määrab üldkoosolek ise, samuti kutsub üldkoosoleku kokku ka juhataja, kui sissetulnud materjal lahendamist nõuab.

§ 5. Üldkoosoleku üle peab protokolle komisjoni hulgast valitud sekretär. Sekretäri puudumisel mõnel koosolekul kirjutab protokollid ad hoc selle koosoleku jaoks üks ilmunud liikmeist komisjoni määramisel. Protokollid kuulab ära ja kinnitab järgmine üldkoosolek. Protokolidesse märgitakse üles kõik koosolekul vastuvõetud otsused ühes motiividega; vähemuse arvamine protokollitakse kokuvõetult, üksiku liikme arvamine aga ainult siis, kui ta seda nõuab.

Järgmine komisjoni koosolek peeti 3. detsembril 1923. a. Sellel koosolekul tulid arutusele mitmed põhimõttelised küsimused, nagu üldosa ulatus, bona fides'e põhimõtte ulatus, kinnistu-raamatute avalikkus, juriidiliste isikute liigitamine, jäljetult-kadunute küsimus j. m.

Kõigis neis küsimusis jäid lõpulikud seisukohad võtmata, osalt sellepärast, et

nad seadustiku vastavate osade kokku-seadmisel uuesti üles kerkivad ja järjekult enneaegne oleks neid ette ära otsustada, osalt aga sellepärast, et mõned nendest nõuavad põhjalikumat selgitamist. Viimaste hulka tuleb arvata bona fides'e ja kinnisturaamatute avalikkuse küsimused; nende selgitamiseks tehti komisjoni I grupile ülesandeks referaatidega esineda,

Tähendan kohe siinkohal, et see ülesanne on täitmata jäänud ja et komisjoni töö korraldus ja jaotus üldse teisiti kujunes, kui see alguses oli kavatsatud.

Kahel järgmisel koosolekul, mis peeti 14 ja 15. jaanuaril 1924. a., ei töötanud komisjon oma otsekohese ülesande kallal, vaid arutas riigimaade põlise tarvitamise seaduse eelnõu, mis talle Vabariigi Valitsuse poolt läbi vaadata oli antud.

Komisjoni viies koosolek peeti 23. märtsil 1924. a. Sel koosolekul tuli arutusele ühe komisjoniliikme poolt esildatud kava — abikaasade vara vahetuste korralduse kohta. Seda kava, mis sisaldas eneses 30 paragrahvi, arutati kahel koosolekul, nimelt 23. ja 31. märtsil, ja ta võeti esialgu küll esimesel lugemisel vastu, kuid üldist poolehoidu ta komisjonis ei võitnud. Leiti, et see kava kaldub liiga kõrvale B. E. Seadusest. — Komisjonis rõhutati, et tuleks B. E. Seadusest, kus vähegi võimalik, ka tekstuaalselt kinni pidada. Näit., kui üks ja sama norm sisaldub nii B. E. Seaduses, kui ka välismaa koodeksites, siis tuleks ikka B. E. S. redaktsioon aluseks võtta. Samuti ka üksikute instituutidega. Tahetakse näiteks abikaasade varaühendust või varaühisust konstrueerida, siis tuleks ka siin aluseks võtta mõni B. E. Seaduse sellekohane süsteem, ja seda nii sisuliselt kui redaktsiooniliselt. Ainult seal, kus B. E. Seaduses üldse pole vastavaid määrusi, või kus nad on puudulikud, tuleks vastavad normid laenata mõnest uuemast välismaa koodeksist nii sisuliselt kui redaktsiooniliselt.

Pärast, kui arutusele tuli perekonnaõigus, jäetigi see kava kõrvale. Komisjoni töötamisviisi kohta otsustati 1924. a. 23. märtsi koosolekul, et esimesel lugemisel, kus arutamine piirdub põhimõtete ja süsteemi kindlaksmääramisega, võib kavasid ka neis keeltes esildada, kust vastavad normid on võetud. Kuid peale seda tulevad nad teiseks ja kolmandaks lugemiseks eesti keeles esildada.

Pärast 1924. a. 31. III. koosolekut tekkis komisjoni töös pikem seisak, mis oli tingitud sellest, et üksikud grupid, kellele peale oli pandud komisjonis arutusele tulevate materjalide ettevalmistamine, ei suutnud oma ülesandega toime saada. See seisak kestis kuni 1. novembrini 1924. a., ja alles sellest ajast peale algas komisjonis produktiivne töö, kuna komisjoni olemasolu esimene aasta oli ära kulunud ümberkõbamiseks ja kohendamiseks. Grupid ei olnud midagi suutnud ära teha ja seisukorra päästjaks sai komisjoni liige Jaakson, kes suve jooksul oli kokku seadnud pärandusõiguse kava, mis oli kirjutatud suuremalt osalt saksa keeles; mõned üksikud paragrahvid olid vene keeles. See kava lasti väljaspool eesti keelde tõlkida ning niihästi algtekst kui ka tõlge paljundada, ja siis saadeti iga komisjoni liikmele üks eksemplar kätte. Selle kava esimene lugemine algas komisjonis 1. novembril 1924. a. — Arutamise korra kohta otsustas komisjon kava lugemisel ning arutamisel eestikeelne tõlge aluseks võtta, kusjuures seda võrreldaks algtekstiga. Pärastpoole selgus aga, et see meetod ei ole kohane. Tõlge oli võrdlemisi halb ja teda tuli komisjoni koosolekutel parandada ning ümber teha, mille peale palju aega kulus. Sellepärast toimetati järgmiste Tsiviilseadustiku osade kava esimest lugemist algteksti järele ilma tõlketa ja alles pärast esimest lugemist tõlkis üks komisjoni liige algteksti eesti keelde, mis-sugune tõlge siis teisel lugemisel arutusele tuli ühes algtekstiga.

Pärandusõiguse kava esimene lugemine lõppes 5. märtsil 1925. a., komisjoni 52. koosolekul. Lugemine oli alanud 7. koosolekul. Järjekuldselt oli pärandusõiguse kava esimesel lugemisel arutatud 46. koosolekul, milledest igaüks 3 tundi kestis.

10. märtsil 1925. a. asuti pärandusõiguse kava teisele lugemisele. Esimesel lugemisel oli selle kava pealkirjana vastu võetud „pärimise õigus“. Teisel lugemisel muudeti see pealkiri „pärandusõiguseks“. Selle muudatuse põhjuste kohta loeme komisjoni koosoleku protokollist järgmist:

Kava pealkirja kohta leitakse, et termin „pärimise õigus“ ei ole küllalt kohane, nimelt on ta liiga kitsas ja käiks ainult nende õiguste kohta, mis on pärijal pärimise juures. Kava reguleerib aga ka veel teist külge, nimelt seda, kuidaviisi pärandaja oma varanduse saatust võib korraldada surma korraks ja mis sünnib pärandusega siis, kui pärandaja pole korraldusi teinud. Nõnda siis reguleerib kava ühelt poolt pärimist ja teiselt poolt pärandamist. Kava pealkiri peaks oma alla mahutama mõlemad mõisted. Neil kaalutlustel arvatakse kohaseks võtta kava pealkirjaks „pärandusõigus“.

Pärandusõiguse kava teine lugemine lõpetati 19. mail 1925. a. Komisjoni 75. koosolekul ja pärast seda anti ta trükkki. — Teise lugemise peale oli kulunud 23 koosolekut, seega poole vähem kui esimese lugemise peale.

Samal koosolekul, 19. mail 1925. a., otsustas komisjon järgmisel korral asuda perekonnaõiguse hoolekande-osa lugemisele. Ühtlasi otsustati siis ka arutamiseviisi muuta. Selle kohta loeme komisjoni protokollist:

Arvatakse, et tõlget ei ole esialgu tarviski. Esimane lugemine tuleb algteksti

järele läbi võtta, kus peaaesjalikult rõhku tuleb panna põhimõteteliste küsimuste peale. Alles peale esimest lugemist tuleb tõlge teha, mille valmistamise võtab oma peale komisjoni ettepanekul üks komisjoni liige.

Järgmisel koosolekul, 26. mail 1925. a., asus komisjon eestkoste ja hoolekande kohta käiva kava lugemisele. Seejuures selgus, et pärandusõiguses läbiviidud kava jagamisest osadesse, päätükkidesse ja jaotustesse ei jätku käesoleva kava jaoks. Seepärast otsustatakse terve kavatsetav koodeks järgmiselt jagada: Koodeksi jagamine üldossa, perekonnaõigusse, pärandusõigusse jne. nimetada raamatuks, iga raamatu jagamine osaks, osa jagamine jaoks, jao jagamine peatükiks ja peatüki jagamine jaotuseks.

Aja jooksul 26. maist 1925. a. kuni 8. märtsini 1926. a. on komisjon 58 koosolekul läbi arutanud esimesel ning teisel lugemisel perekonnaõiguse ning üldosa kava, ja need on nüüd trükki antud. Praegu arutab komisjon asiõiguse kava esimesel lugemisel. Kõik esialgsed kavavad, mis komisjonis siia maale arutusel olnud, on kokku seadnud komisjoniliige Jaakson.

Üldiselt pean ütleva, et 1924. a. sügisest peale komisjonis palju ja hoolega on töötatud. Selle töö aluseks pandud põhimõtete suhtes ei ole komisjoni liikmete vahel suuremaid lahkuminekuid olnud. Ühine lähtekoht, millest välja mindi, oli see, et meil tuleb oma praegu maksev tsiviilõigus ajakohaseks teha, mitte aga hakata uut koodeksit looma, milleks meil jõudu ei jätkuks, samuti mitte järsult murda ning segi visata meie tsiviilõiguslikke vahkordi ning harjumusi mõne välismaa Tsiviil-seadustiku ülevõtmisega nagu seda mõnelt poolt on soovjal soovitatud.

(Järgneb.)

Märkused totalisaatori kohta.

Veebruari kuul 1924 peeti Riigikogus vaidlusi Tallinnas Vabariigi Valitsuse loal avatud totalisaatori seaduslikkuse kohta. Lubatagu ses juristile huvitavas küsimuses avaldada mõnd lühikest märkust.

Totalisaatori juriidilise kvalifikatsiooni küsimust sõeludes võib kõige pealt tekkida kahtlus: kas astub publik totalisaatorile raha pannes õnnemängu- või aga kihlveolepingu vahekorda?

Juriidilises kirjanduses avaldatakse vaa-det, et riisikolepingut võib tunnistada õnnemänguks ainult sel juhul, kui toimingud, milles olenevad ühe poole võit ja teise kaotus, sõnnuivad mõlema kontrahendi enese osavõttel. Selle tunnuse alusel õnnemängu ja kihlveo mõisteid piiritades toob Heinrich Thöl¹⁾, kaubandusõiguse eriteadlane ja ülalmainitud vaate tuntuim esindaja, järgmise näite. Kahe isiku vaatepiirkonnas roomavad ühes sihis kaks tigu. Kumbki vaallejaist väidab, et tigu, kelle ta valinud oma „lemmikuks“, saabub enne teist teatava jooneni. Sellise lahkarvamise puhul võib nende vahel sõlmuda riisikoleping, mis pole sisult mitte õnnemäng, vaid kihlvedu. Võtavad samad isikud aga teod kätte ja asetavad nad kohile, kust „võistlus“ peab algama, siis pole tegu kihlveoga, vaid õnnemänguga. Thöli vaatekohale asudes peab tunnistama, et totalisaator on kihlveo, mitte aga õnnemängu vahendiks, sest publik, oma rahapanust totalisaatorisse paigutades, mitte ükski ei püsi võistlusest osavõtmatusena, veel enam, ta ei võta osa ka korraldajana viimast ettevalmistavaist tegevusist.

Kuid enamik Saksa juriste ei poolda Thöli teooriat²⁾. Ka kõrgeim Saks kohus (Reichsgericht) asus seisukohale, et totalisaatori kaudu ei sõlmita kihlveolepinguid,

vaid sünnib õnnemäng¹⁾. Thöli poolt esiplaanile asetatud füüsilise tunnuse (mängijate toimingud) asemel rõhutavad tema vastased — vahejooni tõmmates kihlveole ja mängule — psüühilist elementi, kahe vastaka arvamise võitlust. Mainitud võitluse olles omab riisikoleping kihlveo iseloomu. Kui aga tegu on rahalise huviga, millega ühenduses vaidlus hoopis puudub või üsna kõrvalist, teisejärgulist tähtsust omab, siis osutuvad riisikolepingu kontrahendid mängijajaks²⁾. Sel vaatekohal asub ka meie seadusandlus. Eelistades kihlvedu mängule, tunnustades kihlveo- ja mitte tunnustades mängulepinguid, peab ta paratamata loobuma Thöli teooriast. Viimane piirtab mängu ja kihlvedu puhtvormiliste tunnustega ja teda omaks võttes ei saa tuua mingit mõistlikku põhjust, miks peaks eelistama kihlvedu mängule. Kui aga kihlveo iseloomustavaks tunnuseks arvata lahkuminevate arvamine vastastikust võitlust, siis omandab ta mänguga võrrelduna teatava moraalse väärtuse, sest tõe ilmsikstulek võib paljudel kordadel hoida kihlveo kaotatu eksimusest, mis talle kahju toovad niihästi ideaalselt kui materiaalselt. Süvendades huvi tõe tabamisele soodustab kihlvedu säärestel juhtudel sihi saavutamist, mis kooskõlas mõistuse nõuetega ja sisetunde käsikudega. See ratio legis on ainuke, mis õigustab meie Tsiviilseadustiku määrust (§ 4354), et „niipea kui kihlvedu ei sündinud nalja mõttes ja seejuures tema objekt ei olnud keelatud ning lepitud summa vastab poolte varanduslikule seisundile, siis tunnustatakse kihlvedu seaduslikuks ja nõudeõigust andvaks lepinguks“. Samal ajal ei saa mänguvõlgu, isegi lubatud tekkinuid, nõnda kohtu teel, samuti neid esitada ka vastunõudeina (Tsiv. sead. § 4353).

1) Thöl, Handelsrecht I köide § 304.

2) Vangerov, Pandekten III k. § 673; Windscheid, Lehrbuch d. Pandekt. III § 419; Dernburg, Pandekten II, § 104.

1) Dernburg, op. cit.

2) Tjutrumov, Tsiviilõigus § 202, märk 4: „Kihlvedu oletab alati tõelikkude arvamine kokkupõrget“

Tsiviilseadustik (§ 4353) juhib koguni otsekohe tähelepanu vaidlusele kontrahentide vahel kui kihlvedu iseloomustavale tunnusele. Totalisaatoril teotseva publiku lahkarmised ja vaidlused aga ei oma olulist tähtsust. See selgub juba sellest, et totalisaatori panust tehes ei tea asjaomane isik, kes temaga vaidlusesse mitteastunud ja oma panuse mitteteinud isikuist on temaga ühel arvamisel ja kes vastupidisel. Kuid juriidiline suhe tekib tal totalisaatoril mädgides üks ja sama niihästi isikutega, kellega ta vaidles, kui ka nendega, kelle arvamised tal teadmata.

Totalisaatorilepingud ei vasta kihlveo mõistele veel teisel kaalutlusel. Kihlveolepinguks on § 4353 järele vajalik, et oleks algusest peale teada, missugune on ühe poole kindel kaotus ja teise poole võit. Totalisaatori puhul on kindlad vaid osapanused, võidu suurus oleneb asjaolust, mis selgub alles hiljemini, võistluse lõpul: isikute arvust, kes ühelt poolt valisid oma „lemmikuks“ võitnud hobuse, ja teiselt poolt nende arvust, kes raha paigutasid teistele hobustele. See asjaolu avab laia tegevusvälja juhuslikkusele ja annab Tsiv. sead. § 4337. mõiste kohaselt totalisaatorile rahamängu ilme. Selle mängu peab tunnustama õnnemänguks (asardiks) juba seetõttu, et ta toimub ilma osavõtjaid eriliselt füüsiliselt või vaimliselt pingutamata (Tsiv. sead. § 4339). Totalisaatorimängu tuleb asartseks pidada vähemalt enamiku osavõtva publiku tarvis ka veel sel põhjusel, et ta on enam-vähem võimetu asjatundlikult hindama võiduvõimalusi, mis olenevad võistlustes jooksvate hobuste omadustest ja sõitjate oskusest. Asart mängud aga on meie seaduste järele keelatud ja

lepingud. mis neist olenevad, tunnistatakse maksusetuks (§ 4340).

Kõrgest ülalõeldust järgneb, et meie tsiviil-seaduse seisukohalt ei saa õigustada totalisaatori olemasolu.

* * *

Ülaltoodud kaalutlused ei lahenda müüdugi lõplikult seadusandlikku küsimust totalisaatori lubatavuse või lubatamatuse kohta. Hobuste kasvatajailt kuuldu, et totalisaator on tarvilik tähtsate seltskondlikkudo huvide seisukohalt. Nad mõönavad, et jooksvõistluste hobused omavad tööjõuna vähe tähtsust, kuid nad on tarvilikud sugutajaina, hoides hobuste tõuge mandumast. Oma algomadustelt on hobune loodusest määratud kiireks liikumiseks, miite aga raskuste veoks. Raskeks veoks kultiveeritud hobuste paaritamine toimub ilma karistuset vaid teatava piirini, millest väljaspool avalduvad tõu mandumise tunnused. Selleks aga, et omada hobustetõu mandumisohu vältimiseks vajalikkude arvu suguhobuseid — mis eriti tähtis põllutulduse ja sõjanduse seisukohalt, peame peame kasvatama jooksuhoobuseid. Ilma totalisaatorita tooksid ratsavõistlused ainelist kahju ja neid korraldavad ühingud oleksid sunnitud tegevuse lõpetama. Siis kaoksid aga tõuhobused.

Kui omaks võtta neid kaalutlusi, siis peaks tunnistama totalisaatorit paratamatuks paheks ja leppima tema olemasoluga, vaatamata sellele, et ta on mitte kihlveo, vaid asartmängu abinõuks. Siis — ja ainult siis — tuleks temale — tähelepanemata jättes jurisprudenti ja moraali nõuded — kohaldada reeglit: „Salus reipublicae suprema lex esto“.

Alfred Brandt.

Sugemed alaealiste ulakuse ja kuritegevuse üle Eestis.

Sissejuhatuseks.

Alaealiste kurjategijate parandusmajaks on Eestis „Harku kurikalduvustega poeglaste parandusmaja“ või lühidalt Harku kolonii, mis asub end. Harku mõisa maale ehitatud veneaegseis kindluse kasarmutes, 12 km Tallinnast ja 6 km Nõmmelt. Kolonii avati Eesti Ajulise Valitsuse 1919. a. 22. IV. otsuse alusel 21. juunil 1919.

Kolonii ülesanneteks on, nagu ta nime-tusest näeme, kurikalduvustega poeglapsi ümber kasvatada, neid teha kasulikeks seltskonna-liikmeiks. Sel otstarbel peab kolonii neid nii kõlbliselt, esteetiliselt kui ka haridusliselt kasvatama; eriti tuleb rõhku panna ameti õppimisele, mis otstarbel on asutatud puusepa, sepa-mehhanika, rätsepa, kingsepa ja raamatukõitmise õppetöökojad. Kolonii juures töötab 6-kl. algkool, mis kõigile kasvandikele suuduslik. Koloniil on ka oma põllumajapidamine.

Koloniil on oma juhataja. Üldine juh-timine ja järelevalve on Kohtuministeeriumi juuresasuva ministeeriumide ja seltskondlik-kude asutiste esindajate vahelise 7-liikme-iise valvekomisjoni kohuseks. Kolonii kool allub Haridusministeeriumile.

21. IV. 1919. kuni 1. I. 1926. on kolo-niist läbi käinud kasvandikke järgmiselt:

1919 a.	sissetulnud 75 kasv.,	väljaläinud 25 kasv.
1920 a.	" 133 "	" 53 "
1921 a.	" 77 "	" 62 "
1922 a.	" 54 "	" 33 "
1923 a.	" 56 "	" 55 "
1924 a.	" 56 "	" 48 "
1925 a.	" 53 "	" 61 "

Sellega oleks pidanud 1. I. 26. koloniis olema 167 kasvandikku, tegelikult oli neid aga 142. Puuduvat osa moodustavad selle aja vältel surnud, laevadega väljamaale põ-genenud ja jooksus olevad kasvandikud.

Need arvud on meie väikese riigi kohta küllalt suured, et me suurima tõsiduseda asuksime alaealiste kuritegevuse küsimuse uurimisele. Käesoleva töö aluseks on kolonii kasvandikkude koosseis maikuust kuni augustikuuni 1923. Selle aja vältel vaadati

läbi 150 s.-k. Uurimise otstarbeks oli jõuda selgusele alaealiste kuritegevuse isiklikkude, ja sotsiaalmajanduslikkude põhjuste kohta. Nende asjaolude teadmine on alaealiste kuri-tegevuse vastu viljaka võitlemise eeltingi-museks. Teades teatava seltskondliku nähtuse põhjusi, võime selle kordumise vastu abinõusid tarvitusele võtta ja selle vastu võidelda. Ei tule mitte ainult võidelda ala-ealiste kuritegevusega, vaid meie kohuseks on ära hoida alaealiste sattumist kuritege-vuse-teele. Kui käesolev töö, kui esimene katse meie kuritegevuse põhjuste uurimisel, osaltki täidab seda püüt või tõukab teisi mainitud nähtuse edaspidisele uurimisele, siis on ta oma ülesande täitnud.

Ruumipuudusel tuleb töö avaldada kah-juks kokkuvõttelikult ja mõned osad koguni välja jätta, mille all kannatab üksik-asijaline selgus; kuid silmas pidades, et lugejate ringkond koosneb asjatundlikest isikuist, võib töö ka sel kujul siiski kasu-lik olla.

I. Sunnikasvandikkude vanemate elukutse ehk amet.

Elukutsest resp. ametist saadud tööta-sust oleneb perekonna majanduslik seisukord oma mitmekesisiste tagajärgedega; ma-janduslikust jõukusest oleneb perekonna korraline toitmine, rõivastumine, korteriolud jne., millel suur tähtsus juba emaihus are-neva loote, eriti aga lapsepõlve arenemisse. Lapse suhtes on vanemate jõukusel veel eriline tähtsus; nimelt. kas suudavad vane-mad anda lastele korralikku haridust ning kasvatust, ja iseäranis kas laps pannakse kooli või ametit õppima või peab ta, vähegi töövõimuliseks saades, kohe raha teenima perekonna ülalpidamiseks kaasaaitavalt.

Vanemate vaesusest või jõukusest ole-neb sageli nii hästi nende eneste kui ka laste kalduvus kuritegevusele, kõlvatule elule jne. Puudustkannataval isikul, eriti alaea-listel, tekib väga kergesti kalduvus ja taht-

mine oma viletsusest välja saada võõra vara ja teenistuse arvel.

Vanemate amet annab sageli tunnistust ka nende eneste vaimlistest võimetest. Inimese vaimlistest omadustest oleneb ta tööala, eriti tööviljakus. Mida väiksem kellegi intellekt, seda lihtsama ning vähem vastutusrikka kohaga tuleb leppida seltskonnas. Nähtus, et keskealine ema karjateb koos lastega, sunnib järelemõtlemisele ta vaimliste omaduste üle. Mustatööliste, eriti juhuslikkude tööliste hulgas on palju niisuguseid, kes vaimliselt vähe valminud. Põlastatavatel töödel on vähe valminud isikud suures enamuses.

Harku s.-k vanemate elukutse on määratud isa järele peale juhtude, kus isa lapse varasemas eas kas surnud või naisest resp. perekonnast lahkunud; neil kui ka väljaspool abielu sündimiste juhtudel on vanemate elukutse määratud ema järele. Elukutse määramist sel viisil peab autor õigeks tol põhjusel, et tegeliku kasvataja elukutse määrab enam-vähem ära ka perekonna majandusliku, sotsiaalse, ka haridusliku jne. seisukorra. Selle järele on 150 Harku s.-k. vanemast:

Harku s.-k. vanemateelukutse. Tabel nr. 1.

- 1) 31 juhuslikku päeva (musta-) töölist.
- 2) 18 vabrikutöölist,
- 3) 5 chitustöölist,
- 4) 3 sadamatöölist,
- 5) 10 põllutöölist,
- 6) 8 moonakat ja muud mõisatöölist,
- 7) 10 teenijat ja talilajat,
- 8) 4 pesunaist,
- 9) 1 majahoidja,
- 10) 5 müürseppa,
- 11) 15 käsitöölist: 1 sadulsepp, 1 rätsep, 4 õmblejat, 2 tiserit, 2 kingseppa, 1 kangur ning ühtlasi väike majamomanik, 1 sepp, 1 kuduja (väike äriomanik), 1 aednik ja 1 potisepp (neist 13 iseseisvat käsitöölist).
- 12) 1 allüürnikkude pidaja,
- 13) 6 turul juhuslikkude asjadega (saia, varstiga jne.) kaubitsejat,
- 14) 1 lihunik,
- 15) 3 õllepoodnikku,

- 16) 2 vürtsi- ja saiapoodnikku,
- 16) 3 voorimeest (1 sõidu ja 2 veovoormeest),
- 18) 5 popsnikku (töölist),
- 19) 3 väikekoha rentnikku,
- 20) 3 väikekoha omanikku,
- 21) 2 taluomanikku, vaba elukutse
- 22) 2 suur-ettevõtjat (1 vabrikant ja koloniaalkaupmees-majamomanik),
- 23) 1 halastajaõde,
- 24) 1 veneaegn. žandarmiag., vaba elukutse
- 25) 3 prostitueerunut,
- 26) 1 linna hoolekande alune ja 3 last — varjupaiga kasvandikku.

Neid elukutseid teisiti rühmitadas saame:

a) 100 töölist (rühm 1—10, 18)	} 102 töölist
b) 2 õppinud palgalist	
c) 13 õppinud iseseisvat	} 15 käsitöölist
d) 6 turul kauplejat — väga viletsa majandusliku seisukorraga (13),	
e) 7 iseseisvat kauplejat, kuid ebakindla majandusliku seisukorr. (12, 14—16),	
f) 9 voorimeest, väikekoha-rentnikud ja omanikud — rahuldava majandusliku seisukorraga (17, 19, 20),	
g) 4 jõukat (21, 22),	
h) 4 hoolekande-alust (26, 27),	
i) 3 prostitueerunut,	
k) 2 muu elukutsega (23, 24).	

Nagu näeme, on 102 s.-k. vanemat palgatöölised, kel pole mingisugust teist tuluallikat peale oma kehalise tööjõu. 39 vanemat (c-g) on iseseisva elukutsega; 6 viimastest on väga viletsa majandusliku seisukorraga turul kauplejat, kuna 7 teist kauplejat elavad päevast päeva, ilma et neil lootust oleks võida oma majanduslikku tulevikku kindlustada. Nii jääks üle 26 perekonda, kelle majanduslik seisukord on rahuldav; neist on 4 jõukat, kes tarvitavad võõrast tööjõudu (seejuures on huvitav, et jõukamast kihist pärit olevad s.-k. on suuremate vaimliste puuetega ja toime pannud raskemaid kuritöid kui s.-k. kehvemast kihist). Peale halastajaõe on ülejäänud s.-k. 8 vanemat väga viletsa majandusliku seisukorraga.

Kokku võttes saame üldse 102, s. o. 68,0% palgatöölisi, kellest on 71, s. o. 47,4% (150-st) enam-vähem kindla kutsega: vabriku- sadama- ja põllutöölised, kuna 31,

s. o. 20,7% on juhuslikud mustatöölised. Iseseisvad õppinud käsitöölisi ja majanduslikult kindlustatud on kumbagi liiki 13, kokku 26 perekonda. Väga viletsa majandusliku seisukorraga on 20 ja teisi 2.

Palgatöölise majanduslik seisukord pole olnud meil millalgi rahuldav. Veel vähem on ta seda viimase aastakümne jooksul, kus isegi kõrgemad elukutsed elukalliduse alalise tõusu tõttu on sattunud viletsasse seisukorda. Arvates 102-le palgatöölisele juurde 6 turulkauplejat, 1 endise žandarmiagendi, 4 kogukonna hoolealust ja 3 prostitueerunut, saame 116, s. o. 77, 3% perekondi, kelle majanduslikku seisukorda võib lugeda viletsaks. Ehk võttes aluseks 31 juhuslikku mustatöölisi ja arvates siia juurde 3 prostitueerunut 1 linna vaene ning 6 turulkaubitsejat (lesed) ja 4 kõlvatu eluviisiga õmblejat, saame 45, s. o. 30,0% ühiskonna madalamal astmel seisvat perekonda, kes pole kõlvulised püsivale loovale tööle, kelle osaks on alaline puudus ja kel pole võimalust oma lastele korralikku ülespidamist ega kasvatust anda.

Raske majandusliku seisukorra tähtsus on veel arusaadavam kui silmas peame, et Harku s.-k. on ainult 27-el vanemad elus ja elavad koos. Viimastest käivad mõlemad vanemad väljas tööl rohkem, kui pooltel, mille tõttu lapsed koju jäävad, kas täiesti valvet või vanema venna-õe või vana eidekese hoole alla. Raskendavaks asjaoluks üldisele seisukorrale on veel see, et 76,0% s.-k. on pärit viimase elukoha järele linnast ja ainult 24,0% maalt. 1922. a. üldise rahvalugemise andmetel pole põllutulunduses tegevate üldprotsent kogu riigi kohta mitte alla 70,0%; sellest järgneb, et põllutulunduses tegev rahvakiht annab Eestis üle 2 korra vähem s.-k. kui meie linnad ja tööstuse-keskkohad. Viimaste arvele langeb üldse peakontingent alaealisi kurjategijaid.

Siinkohal jõuame küsimuse juurde, mis-sugune seltskondlik kiht meil eriti soodustab alaealiste sattumist asotsiaalsele teele.

Võrdlemiseks saame andmeid mainitud rahvalugemise sugemeist; need andmed toome järgnevas tabelis:

	Harkus %	riigis %
I põllumajapidamises tegevaid	27,3	55,7
II põllutöölisi	18,0	9,8
III peremehe	8,0	45,7
IV käsitöölisi üldse	10,0	12,0
„ iseseisvaid	8,0	12,0
V mustatöölisi (vaheld. tööalg.)	20,7	2,2
„ ühes tööta töölisega	20,7	3,4
VI maja- ja tsikuteenijaid	6,6	1,4
VII palgalisi töölisi üldse	68,0	31,2

Sellest tabelist selgub, et põllumajapidamises tegevate vanemate laste % Harkus on poole vähem, kui neid on riigis (27,3 contra 55,7); eriti on väike peremeeste laste % (8,0 contra 45,7). Kuid põllutöölise laste % on Harkus peaaegu 2 korda suurem kui riigis (18,0 contra 9,8). Käsitöölise laste % Harkus on üldiselt vähem kui riigis (10,0—12,0). Mustatöölise laste % on aga Harkus peaaegu 10 korda suurem kui riigis (20,7 contra 2,2) ja palgatöölisi üldse 2 korra rohkem (68,0 contra 31,2).

Eelmisest järgneb esmalt, et põllumajapidamise tingimused mõjuvad takistavalt alaealiste kuritegevusele andumisse, eriti takistab seda vanemate aineiline jõukus (peremehed!) või isegi rahuldav seisukord (käsitöölised). Majanduslik sõltumine respr. töölise klassi kuulumine sellevastu soodustab laste kalduvust asotsiaalsele teele. Eriti selgesti langevad kuritegevusele kindla elukutseta, nõndanimetatud musta- või juhuslikkude töölise lapsed, kelle aineiline seisukord viletsaim kõikide seltskonna-kihtide omist. Viimastega ühel astmel on ses suhtes ka prostitueerunute ja turulkaubitsejate lapsed.

Nii kuuluvad siis Harku s.-k. vanemad rõhuvas enamikus meie vaesemasse rahvakihti, kus vaesuse kõrval on valitsemas joomine, harimatus, kadedus, viha ja põlgus jõukamate kihtide vastu. Säärased pahed ei ole soodsad korralikule lastekas-

vatusel, mis iseäranis lähtis on nimelt vaimliselt alaväärtuslikkude laste suhtes.

Üldse on vaesus ja vaimline arenematus meie seltskonnas suurimad pahed, mille pinnal kasvavad ja lopsakalt õisi ajavad alkoholism ja kuritegevus.

Jälgides teiste maade vanemate majanduslikku seisukorda leiame selle üle lahkuminevaid arvamisi. Saksamaa suhtes arvab Gruhle, et alaealised kurjategijad ei tule mitte ühiskonna vaesemast kihist. Tema andmed tõendavad, et 70,0% s.-k. vanemaist on tööstuses kindlal alusel. See Gruhle väide tundub liiga julgena ja erapoolikuna; seda võiks vahest väita ainult lühikest aega kestvate tööstuse-õitseagade

kohta. Collin, Grosmolard (Prantsusmaa), Makovski, Seeka (Venemaa), Ferriani (Itaalia), Fawer (Helveetsia), Reicher (Saksamaa) asuvad Gruhlele vastakal seisukohal, mis nimelt rõhutab s.-k. vanemate vaesust ja harimatust. Ülalmainitud andmed s.-k. vanemate majandusliku ja ühiskondliku seisukorra kohta tõendavad, et see Eestis vastab rohkem viimasele seisukohale.

Andmeid Harku s.-k. vanemate elukutse üle võrrelda teiste autorite andmetega on raske, sest et elukutsete liigitusviisid on pea igal autoril isesugused. Järgmine tabel annab ülevaadet nelja riigi s.-k. vanemate elukutsetest:

S.-k. vanemate elukutse võrdlev tabel. Tabel nr. 2.

Isa resp. vanemate elukutse	150 Harku s.-k.		100 aval. naist Schwalbe	388 alaealist kurjategijat Makovski		105 s.-k. Gruhle Saksamaa	200 s.-k. Eysess'is Grosmolard
	Üldarv	%/o	%/o	Üldarv	%/o	%/o	%/o
Juhuslikud mustatöölised . . .	31	20,66	}	15	7,5	38,46 ⁴⁾	33
Päevatöölised (3, 4, 10) ¹⁾ . . .	13	8,66		23	11,5		
Vabrikutöölised	18	12		28	14		
Põlluharijad (5, 6, 18, 19, 20) . . .	31	20,66		22	11		
Teenijad (7, 8, 9)	15	10		40	20		
Käsitöölised (15)	15	10	52	20	26,37	0,1 ⁵⁾	
Äritegijad (kauplejad) (13, 12, 14, 15 16)	13	8,66	17 ³⁾	8,5			
Suurettevõtte omanikud	2	1,33	12 ²⁾	6,02			
Hoolekande-alused (26, 27)	4	2,66	14	6,6			
Avalikud lõbunaised	3	2,0	29	14,5			
Teised (17, 23, 24)	5	3,33			6,59	0,8	
Kõrgem elukutse (libéral)			3	188			
Elukutse teadmata			7				89,0
Töölisi kokku (a—b)	102	68,0					
Üldse aineliselt sõltuvaid ja kehvi	117	78,0			78,02		
Aineliselt iseseisvaid (11, 12 14, 17, 19—22)	33	22,0			21,98		

1) sulgudes olevad arvud on maksvad ainult autori andmete kohta.
 2) kapitalistid.
 3) kaupmehed.
 4) üldse päevatöölised.
 4) propriétaires ou rentiers.

Väljaspool abielu sündinud vanemad.

Mitmesuguseil põhjusil on selle küsimuse kohta võimalik olnud saada ainult ligikaudseid andmeid, mispärast võib arvata, et s.-k. vanematest on vas. (väljaspool abielu sündinud) rohkem, kui võimalik oli kindlaks teha. Saadud andmetel on vas.: 3 vanaisa¹⁾ 5 isa² (3,8%³⁾) ja 6 ema⁴⁾ s. o. 4,0%. Gruhle järele on vastavad arvud vas. palju suuremad, nimelt 12,1%.

„Eesti Statistika“ andmeil kõigub väljaspool abielu sündinud laste % 7,4 ümber, ja nende suremus 1. eluaasta jooksul on 2 kord suurem abielus sündinute omast. Lombroso, Iserlin'i ja teiste uurimiste järele sureb esimeste 18 kuu jooksul vas. 69—89%. Viimaste andmete põhjal on nii siis ülalmainitud sunnikasvandikkude vas. vanemate % vähe suurem kui tavaliste kodanikkude hulgas. Viimane asjaolu ongi nagu seda hiljemini näeme, iseloomulik kurjategijate kontingendile. Neli vas.⁵⁾ Harku s.-k. isa on mitmekordsed vargad; kolm neist on peale selle teeröövlid; selle juures on 1 isa 20-ks aastaks ja ema 6-ks aastaks sunnitööle mõistetud. Kõik 4 isa on suured alkohoolikud; viies isa elab emast lahus. 2 vas. emadest on salajased lõbunaised. Üks vas. vanaisadest on kohtu poolt varguse eest karistatud. Perekondlik elu on kõigil väga halb. Nende 11 vanema lastest Harkus on 1 imbetsill, 3 debiili ja 7 psühhopaati. Nii siis on 11 perekonnas 4 last puuduliku mõistusega; silmas pidades, et ühel perekonnas on kaks puuduliku mõistusega last Harkus, saame iga 3 perekonna kohta vähemalt ühe puuduliku mõistusega lapse.

1) nr. 21, 61, 41. 2) 32, 84, 128 ja 43, 44. 3) % on võetud 132 abielus sünd. s.-k. järele. 4) nr. 58, 76, 81, 99, 132, 133. 5) nr. 32, 43, 44, 84. Siin toodud numbrid on s.-k. omad elulugude kirjeldused, mida võimalik saada Tartu ülikooli raamatukogust.

S.-k. Vanemate vanus poja sündimisel.

Kuritegevuse alge teooria poolehoidjad kaitsevad arvamist, et vanemate vanus mõjub laste kuritegevusse ja ka viimase iseloomusse. Nii näitavad Marro (58) ja tema järele Kurella, et 32% kõigist kurjategijaist, eriti 52% mõrtsukaist, on sündinud peale neljakümnenadat vanemate eluaastat; noores eas sigitatud lapsed aga andvat suure protsendi vargaid. Penta andmete järele on 16,0% kurjategijaist sündinud vanemate kõrgemas eas olles, mis võimaldavat oletada pärilikku koormavust.

Pärastised uurimised aga ei ole tõestanud neid väiteid. Seejuures tuleb mainida, et need küsimused üldse on leidnud alles vähe käsitlust. Gruhle järele on 69 s.-k. 85,53% sigitatud isa 20.—40. eluaastal ja 92,7% emade samus aastais. Meie andmed käivad s.-k. 106 isa ja 125 ema kohta¹⁾.

Võrreldes Harku s.-k. isade vanust poja sündimisel Gruhle andmetega ei leidu suuremaid erinevusi. Harku s.-k. on kõige rohkem sündinud isade 25.—29. eluaastal (25,48%) ja Flehingeni omad isade 30.—35. aastal (37,69%); enne isa 25-aastast vanust sigitatute % on Harkus vähe suurem Flehingeni omast, aga 40.—49. (50.) aasta vahel sigitatute % on Harkus pea kaks korda suurem. Vanemate 50. eluaastast peale on sündinud ainult 4,7%. Nii ei leia Penta, Marro ja teiste väited Harku s.-k. juures mitte toetust. Emade vanuse suhtes sünnitamise ajal on eriti silmapaistev suur alla 20. eluaastat sünnitanute arv; emade 16.—17. a. vanuses pole Flehingeni andmetel ühtki s.-k. sündinud, Harkus aga — 3, 18.—19. a. vanusel oli Flehingeni järele 1, Harkus — 5. Maksimum sünnitusi langeb mõlema poole 25. ja 29. (30.) aasta vahele. Üldiselt tõuseb ja langeb sünnituste arv aastate järele aeglasemalt kui Flehingenis.

Võrreldes neid andmeid „Eesti statistika“ 1922. a. sündimuse andmetega Eestis

1) Vaata tabel nr. 3.

Vanus	16—17	18—19	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49	50—54	55—59	67
	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰	Arv ‰
Eesti statistika 1922	Isa järele 15216 juh.	0,2	6,2	19,8	25,3	20,6	14,4	8,3	3,4		—
	Ema jär. 16112 juh.	2,2	21,2	28,2	23,7	16,5	7,1	1,0	0,1		—
Harkus.	Isa järele 106 juh.	—	13	25,48	22,64	16	15,09	8	2	1,88	1,88
	Ema jär. 125 juh.	3	24	38,0	30,4	19,0	15,2	18,0	14,4	12,0	9,6
Flebingensis Grubbe	Isa järele 69 juh.	—	7	10,15	23,20	16	23,20	26	37,69	10	14,49
	Ema jär. 82 juh.	—	1	1,22	30,49	28	34,15	15	18,29	7	8,54

Tabel nr. 3.
Vanemate vanus laste sündimisel.

näeme, et Harku s-k. on 6,4% sündinud enne ema 20. eluaastat (isegi 16.—17. eluaastas), kuna üle riigi juhtumusi on ainult 2,2%. Edasi selgub, et Harku kasvandikest on rohkem sündinud ema 20.—24. ja 25.—29. aastal kui lapsi üle riigi emadae samas vanuses olles, kuigi sündimuse maksimum nii siin kui seal langeb 25.—29. eluaastale. Emade 30. ja 34. aasta vahel sündinute % Harkus on üleriiklikust vastavast % palju väiksem ja tõuseb vähe kõrgemale üleriiklikust % ema 40.—44. aastast; üleriiklikes andmeis pole üldse märgata ühtegi teist tõusu peale maksimumi tõusu.

Peaaegu sama nähtus kordub ka isade vanuse suhtes. S.-k. % kes isade 20.—24. eluaasral sündinud, on 2 korda suurem kui üleriiklik sündimuse % isade samas eas olles. Harkus tõuseb mainitud % maksimumini isa 25.—29 eluaastas, langeb siis võrdlemisi kiirelt, kuna ta „Eesti Statistika“ järele isade 30.—34. aastal langeb ja siit peale aeglaselt alaneb. Harkus langeb üks sünnitus isegi isa 67. eluaastale, mida „E. St.“ andmeis ei leidu. Nii näeme, et Harku s.-k. on sündinud vanemate noorem eas olles kui tavalised lapsed.

Pole huvitusetä jälgida, kes on need nii noores eas sünnitajad emad. Neist on väljaspool abielu sünnitanud kaks, kolmas sünnitas küll abielus, kuid andus kohe peale mehe varajast surma salaprostitutsioonile. Viiest 18.—19. eluaastas sünnitamist on üks mehel elukutselisel 31-aastasel kurjategijal (endine läti alacaliste kurjategijate kolonii kasvandik), kelle isa juba tuntud suure vargana. Teise mees on samuti mitmekordne varas. Kolm ülejäänud ema kuuluvad tööliste hulka ja andmeid nende kuritegevuse üle ei ole. Kõike kokku võttes järgneb, et suur osa varakult sünnitanud emade perekondadest on raske kuritegevusliku mineviku ning kõlvatu eluviisiga.

Kui õige on oletus, et abielluvad enamvähem ühiste kalduvustega ja vaimliste omadustega isikud, ja kui silmas peame,

et mainitud naistest on mitmed abiellunud suurte kurjategijatega, siis võib oletada teatavat varakult sünnitanud emade vähemvalmistust ehk -küpsust.

29. eluaastast algav sünnitustearvu kiire vähenemine on seletatav osalt isade vanustuse ja perekonna lagunemisega.

Mis puutub küsimusse, kas on vanemate noores eas sündinud lapsed alaväärtuslikud, siis vastavad tähtsamad pärisõpe-

tuse uurijad seesuguse võimaluse peale eitavalt. Kui säärase vanemate lapsed on puuduliku mõistusega resp. alaväärtuslikud, siis oleneb see peamiselt asjaolust, et alaväärtuslikul ja kuritegelisel elemendil on kalduvus abielluda (ja sigitada noores eas (kuid esineb ka teine äärmus). Oletus aga et vanemate vanus iseenesest võiks kahjulikult mõjuda järelduleva põlve kehalistesse ja vaimlistesse omadustesse, on alusetu (Baur).

Ühenduses eelmistega on teine küsimus: missugust mõju avaldab järeltuleva soo peale vanemate vanuse liiga suur vahe ja kuidas seisavad siin lood? Nagu vanemate vaase kohta lapse sündimisel, pole korda läinud andmeid säada ka selle küsimuse lahendamiseks kõikide, vaid ainult 106 s-k. vanemate üle. Vanuse vahetõrki selgitab järgmine tabel¹⁾:

Sellest tabelist on näha, et ühevanustvanemate % Harku kasvandikel on 5 korda vähem, üleriiklikust %: 5,66% contra 27,2%. Abielusid kus isa emast vanem keskmiselt 5 aastat (1—9 aastat.), on Harkus-k. vanemate keskel 50% ja üle riigi 35,7%, samuti on rohkem kui 10 aastat emast vanemate isade % Harkus suurem kui üle riigi, nimelt 17,03 contra 11,00% 10 aastat emast vanemate isade % on aga Harkus märksa vähem, nimelt 2,86 contra 1,89 üle riigi. Ültse on emast vanemate isadel % üldiselt kaunis õhtlane Harkus 69,84 ja üle riigi 65,6%.

Kuritegelisele elemendile on iseloomulik ka teine äärmus, nimelt abielluda enesest vanemas eas olevate naistega. Harkus-k. emade %, kes isast vanemad, on 3 korda suurem üleriiklikust %: 24,5 contra 7,2%. Keskmiselt 5—10 aastat isast vanemate emadega lapsi on Harkus 6,6% contra 0,8 riigis.

Siinkohal peatume lühidalt laste juures, kes sünnivad suure vanusevahega vanemaist. 35-aastase vanuse-vahega ebielu-paari laps on puuduliku mõistusega (debilit. m). Lastest, kelle vanemate vanuse-

1) Vaata tabel nr. 4.

Üle riigi 1922. a.:		Harkus :				Aasta vahe
Ema van.	Isa van.	Ema vanem		Isa vanem		
% %	% %	% 106-st	absol. arv	% 106-st	absol. arv	
	27,2			5,66	6	0
	keskm. 5 aast. 35,7	11,32	12	14,15	15	1—2
		6,6	7	12,26	13	3—4
		4,7	5	12,25	13	5—6
		0,94	1	11,32	12	7—9
		0,94	1	2,83	3	10
				5,66	6	11
				2,83	3	12—14
				1,9	2	16
				3,8	4	17—18
				1,9	2	23—24
			0,94	1	35	
5—10 aast. 0,8						kokku
	üle 10 aast. 11					80
		24,5	26	75,5	80	
						92,8

Tabel nr. 4.

Harku s-k. ja 1922. aasta Eestis sündinud laste vanuse vahed.

Teised teadmata

vahe on 24 aastat, on üks shizofreenik, teine psühhopaat; 17.—18. aastase vanusevahega vanemate lastest põeb üks pseudologia phantastikat, üks — debil. m. (mõrtsukas), üks on psühhopaat ja üks nõrgaandeline; 16-aastase vahega: üks debil. m. ja teine psühhopaat; 12—14-aastase vanusevahega 1 debil. m., 1 imbetsill ja 1 psühhopaat. Need arvud on liiga väikesed, et neist järeldusi teha, sest nagu hiljemini selgub, on Harku s-k. seas üldse palju vähevalminuid. Samuti ei ole võimalik ette võtta võrdlusi, sest teised hoolekande ja s-k. uurijad pole käsitelnud seda

Kokku võttes selgub, et Harku s-k. vanemate vanus on palju erinevam tavaliste laste vanemate omast, ja nimelt halvemas suunas; eriti paistab see silma niisuguste abielupaaride rohkusega, kus poolte vanusevahe 11—35 aasiat. Teiseks on laste %, kelle emad isadest vanemad, Harkus märksa

suurem üleriiklikust %. Need Harku s-k. vanemate iseärasused olenevad vanemate koosseisust: nagu hiljemini selgub, on Harku kasvandikkude vanemaist suur % kurjategijaid ja iseäralikke, tasakaaluta s. o. alaväärtuslikke inimesi. — Sääraseile iseloomele on omane teotseda silmapilksete kirgede mõjul, mille tõttu ka loomuliku valiku nõuded tähelepanu ei leia. On tavaline nähtus, et inimene hilisemas eas püüab ikkagi uuesti abielluda; harilikult langeb tema kätte teinepool, kellel teatavate püüete tõttu korda ei läinud abielluda nooremaga. Kurikaldumuslik element avaldab osalt oma loomuliku metsikuse ja teiste omaduste tõttu üldse noorte vähevalminud naiste peale suurt mõju. Teiselt poolt langeb vilumata seltskonnast väljatõugatud noormees sageli vanema, elukogunud, kõlvatu naise võrku.

H. Madison.

Riigikohtu tegelus.

Administratiiv osakond.

Kas kodanikkudel on isikutunnistustes rahvuse kohta tehtud märkuste parandamise õigus ja võimalus sellekohaste teadaannete põhjal:

Vastus jaatav.

Põhiseaduse § 20. järele on iga Eesti kodanik vaba oma rahvuse määramises, ja juhtumusel, mil isiklik määramine mitte võimalik ei ole, sünnib see seaduses ettenähtud korras. Üldist criseadust, mis rahvuse määramise õiguse tegeliku tarvitamise korra ja tingimused kindlaks määraks, ei ole olemas, kuid vähemusrahvuste Kultuur-omavalitsuse Seaduses (R. T. nr. 31/32 — 1925. a.) on see küsimus üldiselt lahendatud nende rahvuste kohta, mis nimetatud seaduse § 8. järele Eestis vähemusrahvusteks on tunnistatud. Selle seaduse § 9.

määrab, et „kuuluvus vähemusrahvuse kultuur-omavalitsusse tehakse kindlaks rahvusnimekirjaga, kuhu võivad endid lasta üles võtta § 8. tähendatud rahvusest Eesti kodanikud, kes vähemalt 18 aastat vanad! Riigikogule üldkomisjoni poolt esitatud selletuskirjast Vähemusrahv. Omav. Seadusele (II Riigikogu prot. lisad 7. istungjärk 1925. a. lhk. 209—219) loeme muuseas, et üldkomisjoni poolt Riigikogule esitatud seaduse eelnõu määrusi rahvuse määramise õiguse kohta tuleb mõista nii, et „rahvusnimekirja ülesvõtmine sünnib vabalt, rahvuse tunnustamise printsiibi põhjal kodanikkude poolt, kes vähemalt 18 aastat vanad“ ja et iga „üksiku kodaniku rahvuse määramine teatavasse rahvus kultuurühendusse sünnib isiku enese vaba määramise teel“. Riigikogu on üldkomisjoni poolt

Riigikohtu administratiiv-osakonna

Järjekorra №	I astme toimetused. Ametiasutused, kelle peale kaebus antud.	I. jaan. 1925. a. oli lõpetamata		Kokku	Lõpetatud 1925. aastal												Kokku	I. jaanuariks 1926. a. jäi otsustamata
		1925. a. jooksul tuli juurde			rahuldati		jaeti tagajärjeta		läbivaatamata mitmesuguste põhjustel		kõrvaldati läbivaatamiselt		seisma pandud		Kokku			
		arv	%		arv	%	arv	%	arv	%	arv	%	arv	%				
1	Siseministeerium ja Adm. ja Omaval. Asj. Peavalitsused	62	44	106	22	31,43	33	47,14	8	11,43	4	5,71	3	4,29	70	36		
2	Politsei Peavalitsus	4	13	17	2	15,38	4	30,77	3	23,08	4	30,77	—	—	13	4		
3	Piirivalve Valitsus	1	—	1	—	—	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	—		
4	Rekvireerimise ja kahjude hindamise Peakomisjon	78	55	133	36	29,03	63	50,80	7	5,66	17	13,71	1	0,80	124	9		
5	Usuasjade Kolleegium	2	—	2	—	—	—	—	—	—	1	100,00	—	—	1	1		
6	Kauband.-Tööstusministeer.	9	16	25	4	36,37	5	45,45	2	18,18	—	—	—	—	11	14		
7	Patendi-Apell.-Komisjon	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
8	Teedeministeerium	9	11	20	2	15,38	6	46,15	—	—	5	38,47	—	—	13	7		
9	Raudteede Valitsus	4	2	6	—	—	2	40,00	—	—	3	60,00	—	—	5	1		
10	Posti-telegr.-telef. Peavalits.	2	2	4	—	—	3	100,00	—	—	—	—	—	—	3	1		
11	Haridusministeerium	23	25	48	7	16,67	28	66,67	4	9,52	—	—	3	7,14	42	6		
12	Töö ja Hoolekandeministeerium	19	60	79	9	20,93	24	55,81	2	4,65	8	18,61	—	—	43	36		
13	Tervishoiu Peavalitsus	3	—	3	—	—	3	100,00	—	—	—	—	—	—	3	—		
14	Kinnitusköök	2	4	6	1	16,67	5	83,33	—	—	—	—	—	—	6	—		
15	Põlluministeerium ühes Peavalitsusega	535	295	830	66	19,36	186	54,54	34	9,97	35	10,26	20	5,87	341	489		
16	Hoolekandelikvid.komisjon	63	4	67	—	—	5	83,33	1	16,67	—	—	—	—	6	61		
17	Maakorralduse Peakomisjon	2	9	11	2	20,00	8	80,00	—	—	—	—	—	—	10	1		
18	Kesk-veekomisjon	2	1	3	1	33,33	2	66,67	—	—	—	—	—	—	3	—		
19	Rahaministeerium	65	31	96	36	57,14	21	33,33	3	4,76	3	4,76	—	—	63	33		
20	Ots. Maks. Peaval. ja Peakom.	326	170	496	31	19,03	110	67,48	6	3,68	15	9,20	1	0,61	163	333		
21	Tulumaksu Peakomitee	97	101	198	16	51,68	14	45,16	—	—	1	3,23	—	—	31	167		
22	Tollikomitee	3	10	13	—	—	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	12		
23	Kinnisvarade hind. Peakom.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
24	Juriidiline komisjon	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	100,00	—	—	1	—		
25	Riigikontroll ja kontrollnõuk.	7	8	15	—	—	2	66,67	—	—	1	33,33	—	—	3	12		
26	Sõjaministeerium ja sõjanõukogu ja Mercasjade Peaval.	15	36	51	8	36,36	8	36,36	2	9,09	4	18,19	—	—	22	29		
27	Sõjaväe Tervishoiu komisj.	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	100,00	—	—	1	—		
28	Välisministeerium	4	1	5	—	—	2	50,00	1	25,00	1	25,00	—	—	4	1		
29	Kohtuministeerium	5	14	19	—	—	12	80,00	—	—	2	13,33	1	6,67	15	4		
30	Vangimajade Peavalitsus	—	2	2	—	—	2	100,00	—	—	—	—	—	—	2	—		
31	Ettekanded otsuste tihistamise ja vaieluste lahendamise kohta	17	5	22	5	33,33	—	—	—	—	10	66,67	—	—	15	7		
32	Seletuspärimised	23	8	31	1	3,23	—	—	—	—	30	96,77	—	—	31	—		
33	Mitmesugused asutused	3	24	27	1	3,85	2	7,69	5	19,23	18	69,23	—	—	26	1		
Kokku		1387	953	2340	250	23,30	551	51,35	79	7,36	164	13,29	29	2,70	1073	1267		

Kokkuvõtte: 1925. ühes 1924. a. lõpetamata asjadega sissetulnud:

I astme asju — 2340. (1387 + 953.)
 II " " — 590. (342 + 248.)
 Kokku — 2930. (1729 + 1201.)

Nendest lõpetati 1925. a. jooksul:

I astme asju — 1073 — 45,85%
 II " " — 401 — 67,96%
 Kokku — 1474 — 50,51%

aruanne 1925. aasta tegevuse kohta.

Järjekorra №	II astme toimetused, Kohtuasutused, kellele peale kaebused antud.	1. jaanuaril 1925. a. oli lõpetamata		K o k k u	rahuldati		jäeti taga- järele		kustutati maha ja jäeti labivaata- mata mitme- sugu põhj.		kõrvaldati labivaata- miselt		K o k k u	1. jaanuariks 1926. a. jäi lõpetamata
		1925. a. jooksul tuli juure	K o k k u		arv	%	arv	%	arv	%	arv	%		
1	Tallinna-Haapsalu Rahukogu	27	29	56	21	47,72	22	50,00	1	2,28	—	—	44	12
2	Tallinna 4. jsk. rahukohtunik	1	—	1	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	—
3	Tallinna 7. jsk.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
4	Keila jsk.	5	2	7	4	80,00	—	—	1	20,00	—	—	5	2
5	Raasiku jsk.	2	4	6	3	75,00	1	25,00	—	—	—	—	4	2
6	Rapla jsk.	7	2	9	3	42,86	3	42,86	—	—	1	14,28	7	2
7	Haapsalu jsk.	4	2	6	—	—	3	75,00	1	25,00	—	—	4	2
8	Lihula jsk.	4	—	4	—	—	3	100,00	—	—	—	—	3	1
9	Saaremaa 2. jsk.	1	—	1	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	—
10	Saaremaa 3. jsk.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
11	Hiumaa jsk.	1	2	3	—	—	1	50,00	—	—	1	50,00	2	1
12	Rakvere-Paide Rahukogu	26	9	35	8	24,24	24	72,72	1	3,04	—	—	33	2
13	Rakvere 2. jsk. rahukohtunik	4	4	8	3	60,00	1	20,00	—	—	1	20,00	5	3
14	Narva 1. jsk.	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
15	Narva 2. jsk.	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
16	Narva 3. jsk.	4	8	12	3	50,00	2	33,33	1	16,67	—	—	6	6
17	Jõhvi jsk.	6	3	9	2	40,00	3	60,00	—	—	—	—	5	4
18	Tapa jsk.	2	5	5	1	33,33	1	33,33	1	33,33	—	—	3	2
19	Paide jsk.	13	1	14	1	9,09	10	90,91	—	—	—	—	11	3
20	Rakke jsk.	1	2	3	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	2
21	Lüganuse jsk.	2	3	5	1	50,00	—	—	1	50,00	—	—	2	3
22	Tartu-Võru Rahukogu	32	33	65	15	32,61	29	65,04	2	4,35	—	—	46	19
23	Tartu 1. jsk. rahukohtunik	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
24	Tartu 2. jsk.	1	2	3	1	100,00	—	—	—	—	—	—	1	2
25	Tartu 3. jsk.	1	1	2	—	—	1	100,00	—	—	—	—	1	1
26	Tartu 4. jsk.	3	3	6	1	25,00	3	75,00	—	—	—	—	4	2
27	Tartu 5. jsk.	5	6	11	1	20,00	4	80,00	—	—	—	—	5	6
28	Tartu 6. jsk.	10	8	18	6	60,00	3	30,00	—	—	1	10,00	10	8
29	Mustvee jsk.	4	14	18	4	57,14	3	42,86	—	—	—	—	7	11
30	Elva jsk.	11	17	28	7	58,33	5	46,67	—	—	—	—	12	16
31	Jõgeva jsk.	5	6	11	5	62,50	3	37,50	—	—	—	—	8	3
32	Otepää jsk.	1	4	5	1	33,33	2	66,67	—	—	—	—	3	2
33	Valga 1. jsk.	3	3	6	2	100,00	—	—	—	—	—	—	2	4
34	Valga 2. jsk.	8	4	12	4	44,44	5	55,56	—	—	—	—	9	3
35	Võru 1. jsk.	5	—	5	1	20,00	4	80,00	—	—	—	—	5	—
36	Võru 2. jsk.	5	3	8	4	80,00	1	20,00	—	—	—	—	5	3
37	Võru 3. jsk.	9	1	10	4	50,00	4	50,00	—	—	—	—	8	2
38	Petseri 1. jsk.	6	3	9	2	33,33	3	50,00	—	—	1	16,67	6	3
39	Petseri 2. jsk.	4	1	5	3	75,00	1	25,00	—	—	—	—	4	1
40	Viljandi-Pärnu Rahukogu	46	10	56	15	31,91	27	57,45	2	4,26	3	6,38	47	9
41	Viljandi 1. jsk. rahukohtunik	2	5	7	3	75,00	1	25,00	—	—	—	—	4	3
42	Viljandi 2. jsk.	12	10	22	4	35,35	7	58,55	1	8,34	—	—	12	10
43	Viljandi 3. jsk.	4	—	4	—	—	4	100,00	—	—	—	—	4	—
44	Pärnu 2. jsk.	3	3	6	2	66,67	1	33,33	—	—	—	—	3	3
45	Pärnu 3. jsk.	17	7	24	7	46,66	6	40,00	—	—	2	13,34	15	9
46	Mõisaküla jsk.	27	6	33	13	46,43	13	46,43	1	3,57	1	3,57	28	5
47	Võhma jsk.	5	—	5	1	20,00	4	80,00	—	—	—	—	5	—
48	Suure-Jaani jsk.	1	11	12	—	—	3	100,00	—	—	—	—	3	9
49	Põltsamaa jsk.	—	3	3	1	50,00	1	50,00	—	—	—	—	2	1
50	Riigikohtu otsuste tümberotsustam.	2	4	6	—	—	3	60,00	—	—	2	40,00	5	1
Kokku		342	248	590	158	39,40	217	54,12	13	3,24	13	3,24	401	189

1. jaanuariks 1926. a. jäi lõpetamata:

I astme asju — 1267 — 54,15%
 II " " — 189 — 32,04%
 Kokku — 1456 — 49,69%

Avalikke kohtustanguid oli — 80.
 Korraldavaid koosolekuid — 113.
 Korraldavatel koosolekutel arutati kokku 1663 küsimust.

esitatud seaduse eelnõu osad vähemusrahvuse kuuluvuse äramääramise kohta muutmatault vastu võtnud ja sellepärast tuleb selle seaduse tõlgendamisel arvesse võtta üldkomisjoni seletuskirja. — Vastaval Põhiseaduse § 20-le ja Vähemusrahv. Kultuur-Omav. Sead. § 8-le näeb see Vab. Val. Poolt 17. apr. 1925. a. vastuvõetud määruse (R. T. nr. 65/66 — 1925. a.) § 5. ette, et Saksa rahvusnimekirja sissekandmist toimetatakse „politsei ning vallavalitsuste poolt saadud andmete kui ka üksikute kodanikkude oma rahvuse kohta tehtud teadaannete põhjal. Sama paragrahvi teine lõige määrab, et „juhtumusel, kui isiklik teadaanne rahvuse kohta lahku läheb Vallavalitsuste või politsei poolt saadud andmetest, siis kantakse teadaandja nimekirja kui tema § 5. ja § 11. ettenähtud tähtaegade jooksul esitab nimekirja kokkuseadjale asutisele vastava õienduse Siseministeeriumi poole teadaandja sellekohaste legitimatsioonidokumentides (isikutunn. jne.) rahvuse suhtes tehtud paranduste kohta.

Ettetoodust selgub, et rahvuse määramise õiguse üldised juhtimõtted on ära tähendatud Põhiseaduse § 20. ja Vähemusrahv. Kultuur-Omav. Seaduses ning et viimase § 17. ja 20. põhjal Vab. Val. poolt väljaantud määruses on otsekohe ette nähtud isikutunnistuses rahvuse kohta tehtud märkuste parandamise õigus ja võimalus kodanikkude teadaannete põhjal.

(R. Adm. t. nr. 551-II — 1926. a.)

Kas Riigikohtu administratiiv-osakonna poole võib seletuspärimistega pöörduda, teatud Vene Ministeer. As. Seaduse § 176, Vene Senati Asut. Sead. § 36. ja 76. p. 10-le ja Asjut. Adm. Seaduste p. 4-le (R. T. nr. 1 — 1918)?

Vastus eitav.

End. Senat ei olnud ükski kõrgemaks kohumõistmis-astmeks, vaid ühtlasi ka kõrge-

maks valitsemisastmeks, ja Senati järelevalvele ei allunud ükski kohtuasutised, vaid üldse kõik asutised peale kõrgemate riiklikkude asutiste ja nende asutiste, kes sellest alluvusest seadusega eriti olid vabastatud (Sen. Asut. Sead. § 1., 2., 22, 147.—150.). Sellega kooskõlas määravad ka Senati Asut. Sead. § 36. ja 76. p. 10., et Senati otsustamisele kuuluvad ministrite ettepanekutel küsimused, mis Senatile alluvates asutistes mitte ühtlast lahendamist ei leia ja mis seaduste kohaldamisel kahtlust äratavad. Sellest selgub, et ministrite õigus pöörduda Senati poole seletuspärimistega ja Senati kohustus seletusi anda põhjenes asjaolul, et Senatile kuulus kõrgem järelevalve ka valitsemisasutiste üle. Sellega ongi seletatav asjaolu, et Ministeer. Asut. Sead. § 176., mis ette näeb ministrite õiguse ja kohustuse teatavil juhtumusil pöörduda seletuspärimistega Senati poole, ei ole paigutatud nende seadusemääruste hulka, mis korraldavad ministrite vahetõimuga (§ 178.—181), vaid erimääruste hulka valitsemisasjade kohta.

Eesti Vabariigi Põhiseaduse järele on valitsemisvõim kohtuvõimust täiesti lahutatud. Põhiseaduse § 57. järele teostab valitsemisvõimu Eestis Vabariigi Valitsus ning § 69. järele teostab ülemat kohtuvõimu Eestis Riigikohus. Selle tagajärjel lausub ka Riigikohtu Seaduse § 1. (R. T. nr. 82/83. — 1919. a.), et Riigikohus teostab Vabariigis ülemat kohtuvõimu endise Vene Senati kohta käivate seaduste määratud piirides ja alustel, ühes nende täienduste ja muudatustega, mis teisiti otsustanud Vabariigi Valitsemise alused, Vabariigi maksvad seadused ja määrused. On selge, et see osa end. Senati Asut. Sead. määrustest, mille järele kõik riiklikud asutised üldise reeglina alluvad Senatile, oma maksvuse on kaotanud, samuti kui see osa nimetatud seaduse määrustest, mis oli tingitud sellest üldisest asutiste alluvusest Senatile. Riigikohtu järelevalvele alluvad ainult kohtuasutised, ja

Riigikohus teostab üldreeglina ainult kõrge- mat kohtuvõimu. Sellest peab ühtlasi järelda- dama, et ka seaduste seletamise alal on Riigikohtule üle läinud ainult need end. Vene Senati ülesanded, mis olid tingitud Senati ülemast kohtuvõimust ja kohtute allu- vusest Senati järelevalvele, s. o. ülesanded, mis ette nähtud Kr. Kp. S. § 916^a, Ts. Kp. S. § 802^a ja Kohtu Asut. Sead. § 259¹. Sea- duste seletamine aga Ministeer. Asut. Sead. § 176. ja Senati Asut. Sead. § 36. ja 76. p. 10. alusel, mis Venemaal oli tingitud riiklikkude asutiste üldisest alluvusest Sena- tile, ei või Põhiseaduse § 57. ja 69. ning Riigikohtu Sead. § 1. põhjal Riigikohtu ülesannete hulka käia. Mis puutub Aj Adm. Seaduste p. 4-sse, siis ei olnud selle maksmapaneku ajal veel Põhiseadust, valit- semise ja kohtuvõimu vahekorid oli lõpli- kult alles kindlaks määramata. Sama sea- duse p. 2. tunnistab üldiselt maksvaks sea- duslikud määrused, mis 24. oktoobrini 1917. a. Eesti riigi piirides jõus olid, ja sellepärast määras p. 4. üldiselt kooskõlas Ministeer. Asut. Sead. § 176. ja Senati As. Sead. § 36. ja 76. p. 10-ga, et Riigikohus lahendab lõplikult ka igasugused kahtlused, mis ametikohtades ning ametnikkude juu- res ette tulevad selle või teise seaduse tar- vituselevõtmise kohta, s. o. kordas kitsamas ulatuses Senati As. Sead. § 36. ja 76. p. 10. määruste sisu.

Riigikohtu Sead. (R. T. nr. 82/83 — 1919.) § 17. on öeldud, et Riigikohtu administra- tiiv-osakonnal on endise Vene Senati esi- mese, teise, kohtu- ja heeroldidepartemangu õigused ning kohustused. Nende õiguste ning kohustuste hulka kuulub ka kohustus Sen. As. Sead. § 36. ja 76. p. 10. ettenäh- tud juhtumustel seletusi anda, missugune kohustus oli Senatil, nagu ülal juba tähen- datud, kui kõrgemal järelevalve-asutisel va- litsemisasutiste üle. Riigikohtu adminis- tratiiv-osakonnal võisid Riigikohtu Sead. § 17 ettenähtud end. Vene Sen. Departe- mangude õigused ning kohustused olla ai- nult kuni Põhiseaduse maksmahakkamiseni.

Peale Põhiseaduse maksmahakkamist teos- tab Riigikohus, tähendab, ka tema admi- nistratiiv-osakond, ainult ülemat kohtuvõi- mu, kuna Põhiseaduse § 57. järele valitse- misvõimu, mis oli endisel Vene Senatil, Riigikohtu administratiiv-osakonnal enam ei ole. Riigikohtu administratiiv-osakond võib sellepärast Sen. As. Seaduse määrusi omale juhtnõõriks võtta ainult niivõrt, kui- võrt need määrused puutuvad end. Vene Senati kohtulikkudesse funktsioonidesse. Sel- les mõttes tuleb mõista ka Riigikohtu Sea- duse § 17-ga Riigikohtu administratiiv-osa- konna peale pandud end. Vene Sen. departemangude kohustusi ning õigusi peale Põhiseaduse maksmahakkamist kui puht- kohtulikke funktsioone. Kui kohus käib Riigikohtu administratiiv-osakond Riigi Tea- tajas nr. 10 — 1919. a. avaldatud adminis- tratiiv-kohtukorra määruste järele ja juhtu- mustel, mis nendes määrustes mitte ette nähtud, Adm. K. K. § 44 põhjal Ts. Kp. Seaduse määruste järele. Kui kohus võib Riigikohtu administratiiv-osakond seletusi anda ainult ülal juba ära tähendatud Ts. Kp. Sead. ja Kohtu As. Seaduse paragrah- vides ettenähtud korras. Kuna Riigikohtu arvamise järele Ministeer. Asut. Sead. § 176. ja Sen. As. Sead. § 36. ja 76. p. 10. Põhi- seaduse maksmahakkamisega oma jõu on kaotanud, tuleb arvata, et samuti ka Ajut. Sead. p. 4., mis oli arvatud ajutisena ning üldiselt põhjenes tema maksmapaneku ajal jõusolnud ja pärast seadusliku jõu kaota- nud määrustele, ühes viimastega oma jõu on kaotanud. (R. Adm. Os. T. nr. 93. II — 1925. a.).

Kas võib Riigikogu Valimiste peakomi- tee pärast seda, kui ta § 55 põhjal kandi- daatide nimekirja on otsustanud tunnistada seaduse nõuetele vastavaks ja sellest ära kirja koha peale vastavasse valimisringkonda saatnud, veel seda nimekirja tühistada?

Vastus eitav.

Riigikogu Valimise Seaduse (R. T. nr. 16 — 1926 a.) 6 peatükis on ettenähtud

missugustele nõuetele peavad vastama kandidaatide nimekirjad, missuguses korras neid tuleb esitada Riigikogu Valimiste peakomiteele. Selle seaduse § 54. määrab, et juhtumusel, kui kandidaatide nimekiri ei vasta seaduse nõuetele, siis teatab Riigikogu Val. peakomitee sellest kolmepäevasel tähtajal kandidaatide nimekirja esitajale, kes võib esitada teadustusi tähendatud puuduste kõrvaldamiseks, hiljemalt viiskümmend kaks päeva enne valimiste esimest päeva. § 55 järele tühistab R. V. peakomitee seaduse nõuetele mitte vastavad nimekirjad ja nimekirjast, mis peakomitee tunnustab seaduse nõuetele vastavaks, saadab tema ära kirja vastava ringkonna Komiteele ja viimase piirides olevatele § 21 ettenähtud asutustele. Teisi määrusi, mis reguleeriks Riigikogu Valimiste Peakomitee tegevust kandidaatide nimekirjade kontrollimises ja nende seaduslikkuse üle otsustamises, ei ole Valimise Seaduses olemas. Sellest peab järeldama, et Riigikogu Valimiste Peakomitee võib otsustada kandidaatide nimekirja üle ainult § 54 ettenähtud korras ja et pärast seda, kui Peakomitee § 55 põhjal kandidaatide nimekirja on otsustanud tunnustada seaduse nõuetele vastavaks ja sellest ära kirja koha peale vastavasse valimisringkonda saatnud — ei ole Peakomiteel enam seaduslikku alust nimekirjade tühistamise üle otsustada ja neid tühistada. Kandidaatide nimekirja tühistamine väljaspool § 54 ja 55 tähendatud korda on ettenähtud ainult § 47-as ja selle järele on õigus Riigikogul selles paragrahvis ettenähtud juhtumustel kandidaatide nimekirja tühistada. Riigikogu Valimiste Peakomitee arvamine, et tema on õigustatud uute asjaolude ilmsikstulekul kandidaatide nimekirja tühistama ka väljaspool § 54 ja 55 ettenähtud korda ja seda toimetama kuni valimiste päevani, kus kandidaatide nimekirjad valijatele juba kätte saadetakse, ei leia otsekohesest tuge Valimise Seaduse määrustes ja seda arvamist ei saa põhjendada ka mõne eeltähendatud seaduse määruse kaudse tõlgendamise abil.

Riigikogu Valimiste Peakomitee ise, ei oma kaevatud otsuses ega Riigikohtule asja kohta esitatud seletuses, ei näila ühegi seaduse määruse peale, mis teda oleks õigustanud kõne all olevat kandidaatide nimekirja uuesti otsustamisele võtma ja seda nimekirja tühistama peale selle, kui see nimekiri oli juba Peakomitee poolt § 54 ja 55 põhjal seaduslikuks tunnustatud. Riigikogu Valimiste Peakomitee võib aga toimida üksnes seaduse alusel ja seaduses ettenähtud korras.

Ei saa ära märkimata jätta, et niisugune Riigikogu Valimiste Peakomitee talitamine võib raskusi ja segadusi välja kutsuda, mille ärahoidmiseks ja kõrvaldamiseks seadus samuti abinõusid otsekoheselt ette ei ole näinud. Võib ju juhtuda, et Riigikogu Valimiste Peakomitee otsustab tühistada mõne kandidaatide nimekirja enne valimiste päeva, selle Peakomitee otsuse vastu antakse § 11 kaebus ja asi tuleb Riigikohtus arutusele alles peale valimiste lõppu. Kas tuleb säärasel juhtumusel valimised selles valimisringkonnaas, kus mõni kandidaatide nimekiri on tühistatud, edasi lükata, või viiakse valimised läbi ilma et teada oleks, missugune lõplik saatus saab olema Peakomitee poolt tühistatud nimekirjal? Võib ju ka juhtuda, et edasikaebuse tähtaeg lõpeb alles valimiste päevadel, või isegi peale valimisi. Kuid nagu juba eelpool tähendatud, seadus näeb ette ainult ühe juhuse ja nimelt § 47-as, millal kandidaatide nimekirja tühistamine on lubatud väljaspool § 54 ja 55 ettenähtud korda ja sellegi juhuse tühistab nimekirja juba Riigikogu.

Et Riigikogu Valimiste Peakomitee ei ole õigustatud peale § 55 alusel kandidaatide nimekirja seadusepäraseks-tunnistamist seda tühistama, selgub kaudselt ka § 103 määrusest, kus muuseas on ette nähtud, kuidas tuleb toimida juhtumusel, kui Riigikogu liikmeks on valitud isik, kes Riigikogu valimiste ajal hääleõiguslik ei olnud. Sellest nähtub, et seadus on arvestanud võimalusega, et peale kandidaatide nimekirja seaduslikuks tunnustamise Riigikogu

Valimiste Peakomitee poolt § 54 ja 55 alusel, võivad kandidaatide nimekirjas siiski ka puudused leiduda, kuid seadus ei ole sidunud neid puudusi enam nimekirja maksvusega, vaid eriti § 103 ettenähtud juhusel, ainult teatavate tagajärgedega üksiku kandidaadi kohta. § 103 räägib just selle arvamise vastu, et Riigikogu Valimiste Peakomitee on õigustatud kogu aeg kuni valimiste päevani tühistama kandidaatide nimekirju, kui nendes mõned puudused ilmsiks tulevad.

(R. Adm. t. nr. 969 II — 1926).

Kas Valla-nõukogul on õigus valla pärralt olevat kinnisvara otsustada ära müüa ilma Maakonna-nõukogu nõusolekuta?

Vastus eitav.

Valla-nõukogul ei ole õigust valla pärralt olevat kinnisvara otsustada ära müüa ilma Maakonna-nõukogu nõusolekuta. Viimane asjaolu ei leia küll otsekohest väljendust ei 1866. a. valla-kogukonna seaduses ega ka valla-nõukogude valimise seaduses, aga kui silmas pidada 1917. a. välja antud omavalitsuste kohta käivaid seadusi, s. o. vene valla-semstvo seadust, linna ja alevi seadusi, siis selgub, et ükski neist nimetatud omavalitsustest ei saa oma äranägemise järele temale kuuluvaid kinnisvarasi võõrandada. 21. mai 1917. a. V. valla semstvo seaduse (V. V. S. ja K. K. nr. 112 art. 655) § 88 järele tuleb kõik valla pärralt olevate kinnisvarade võõrandamise otsused Maakonna-nõukogu koosolekule kinnitamiseks ette panna. Linnale kuuluvate kinnisvarade võõrandamise otsused nõuavad siseministri kinnitust (V. V. S. ja K. K. nr. 157, art. 869 § 71 ja 79), kuna alevitele kuuluvate kinnisvarade võõrandamise otsused nõuavad Maakonna-nõukogu kinnitamist (V. V. S. ja K. K. nr. 187 art. 1082 § 153).

Ettetoodud seaduste määrusi silmas pidades ja tähele pannes, et ka Vene ajal võis talurahva asjade komissar neid valla-volikogu otsusi tühistada, mis tema arvamise järele valla huvides kahjuliku näisid olevat (V. S. otsus 21. V 1899, nr. 2538), tuleb järeldada, et ka praegusel ajal meie valla omavalitsus ei või ainult oma äranägemise järele võõrandada temale kuuluvaid kinnisvarasid, ning tunnistada, et analoogiliselt vene valla semstvo seadusele tulevad kõik Valla-nõukogu otsused kinnisvarade müügi asjus kinnitamiseks Maakonna-nõukogule ette panna.

(R. Adm. T. nr. 585 II — 1936. a.)

Missuguse häälteenamusega võib sündida Vallanõukogude Valimise Seaduse (R. T. nr. 26 — 1921 a. sead. nr. 18) § 81 ettenähtud Nõukogu liikmete välja arvamine Nõukogu liikmete hulgast?

Vastus: lihtsa häälteenamusega.

Vallanõukogude Valimise Seaduse § 81 näeb ette, et Nõukogu liige, kes ilma mõjuvate põhjusteta kolme kuu jooksul koosolekutest ei ole osa võtnud, arvatakse Nõukogu otsuse järele Nõukogu liikmete hulgast välja ja tema asemele astub järgmine kandidaat nimekirjast mille järele lahkunud liige valitud. Missuguse häälte enamusega sarnane nõukogu liikmete hulgast väljaarvamine peab sündima? On pooldatud vaatekohta, et see peab sündima kõigi Nõukogu liikmete $\frac{2}{3}$ häälteenamusega, sest siin olevat tegemist nõukogu liikmete volituste tühjaks tunnistamise küsimusega (§ 80 märkus I). Kuid see vaatekoht osutub mitte õigeaks, sest Valla-nõukogu sel korral kui üle $\frac{1}{3}$ üldnõukogu liikmete arvust ilma mõjuvate põhjusteta 3 kuu jooksul ei võta osa Valla-nõukogu koosolekutest, ei saaks üldse kedagi, kui otsuse tegemine peab sündima kõigi nõukogu liikmete $\frac{2}{3}$ häälteenamusega, nõukogu liikmete hulgast välja arvata.

Sarnasel korral sattuksid vallanõukogud väljapääsemata seisukorda ja Vallanõukogude Valimise Seaduse § 81 kaotaks oma mõtte, kui seda tegelikult võimata on tarvitada. Vallanõukogude Valimise Seaduse § 80 märkus I järele on Nõukogu liikme volituste tühjastunnistamiseks $\frac{2}{3}$ häälte enamust tarvis, kuid juhtumusel, millest räägitakse sama seaduse § 81, ei ole tegemist Valla-nõukogu liikme volituste tühjastunnistamisega, vaid konstateerimisega, et teatav nõukogu liige ei ole kolme kuu jooksul ilma mõjuvate põhjusteta koosolekutest osa võtnud, mispärast arvatakse teda nõukogu liikmete hulgast välja, s. o., loetakse teda Nõukogust lahkunuks. Viimast asjaolu kinnitab ka see, et sama § 81 lõpulauses räägitakse „lahkunust“ liikmest. Ja üldreegli järele tehtakse säärased Nõukogu otsused hääleteenamusega (§ 80).

(R. Adm. t. nr. 830 I — 1926. a.

Tsiviilosakond.

Kas võib Eesti markades tasuda tulevaid maksukohustusi ärarippuvaks teha väljamaa raha kursist.

4. VII. 1924. a. Tallinna 8. jaosk. rahu-kohtunikule antud nõudepalves seletas nõudja Adolf Rannatschok'i volinik, et kostja A/S. „Balti Päästeselts“ jäänud võlgu nõudjale 15. okt. 1923. a. müüdud kinnisvarade eest kolm miljoni marka, millist summat kohustanud ennast tasuma dollari alusel nii, nagu seda lepingu sõlmimise päeval — 15. X. 23. — Tallinna börsel koteeritud. Juhtumusel aga, kui lepingus tähendatud võla maksu tähtaegadel Eesti marga kurs vähem peaks olema kui üle-malnimetatud lepingu sõlmimise ajal, on Balti Päästeselts kohustatud võlasummale niipalju Eesti markasid juure maksma, et nõlasumma vastaks dollarite arvule, mis selle eest oleks osta võinud 15. X. 23. Dollar oli aga vahepeal 347,50 pealt, nagu ta lepingu sõlmimise momendil oli, tõus-

nud 379,50 Eesti marga peale, ehk Eesti mark sedavõrd langenud. Selle tagajärjel pidi kostja võlaprotsentide näol poole aasta eest maksma 16575 marka enam kui 15. X. 23. a. kursi järele, mida ta aga vabatahtlikult ei taha teha. Palub sellepärast tähendatud kursi vahe raha 16575 mk. ühes protsentidega, kostjalt nõudja heaks välja mõista. Rahukohtunik ja rahukogu lükkasid nõude tagasi, leides et poolte vahel sõlmitud leping, mille järele kostja maksukohustus oli seotud dollari ja Eesti marga kursiga, on vastolus Ajutise Valitsuse 2. mai 1919. a. seadusega (R. T. nr. 30/31 — 1919. a.), mille § 4. põhjal on lubatud sõlmida lepinguid Eesti vabariigis olevate asjade üle ainult Eesti markades ja samas rahas tulevad täita ka kõik markades maksavad nõuded. — Rahukogu otsuse peale andis nõudja Rannatschok'i volinik riigikohtule kassatsiooni kaebuse, milles kaebatud otsust palub äramuuta. Asja ettekanne äraakuulanud olles leiab riigikohus nõudja voliniku kassatsiooni kaebuse rahuldamisväärilise olevat järgmistel põhjustel: Ajutise Valitsuse 2. mai 1919. a. seaduse § 3. kirjutab ette lepinguid teha Eesti vabariigis olevate varanduste kohta, samuti lepinguid täita, Eesti markades, s. t. varanduste väärtus peab äratähendatud ehk kindlaks määratud olema Eesti markades ning lepingu osalised on kohustatud lepingut täitma ja selle täitmist vastu võtma Eesti markades. Nende määruste vastu lepinguosalised eksinud ei ole, sest müüdud kinnisvarade väärtus on kindlaks määratud Eesti markades. Ainult ostuhinna summa (ikkagi Eesti markades), on kindlustatud rahakursi kõikumiste vastu dollari kursiga vastavalt müüdud varanduse väärtusele ostumüügi lepingu sõlmimise momendil. Sellane poolte talitusviis ei ole vastolus 2. mai 1919. a. seaduse mõttega, sest leping ei ole sõlmitud dollarites ei ole ka selle täitmine määratud dollarites. Ei leidu selles ka midagi Balti tsiviilõiguse määruste vastast (B. ts. õ. § 3214, 2922, 3159 ja 3183), nagu rahu-

kogu seda arvab. Need määrused lubavad võlgu jäänud ostuhinda kas kohe kindlaks määrata, ehk selle määramist jätta mõne kolmanda isiku hooleks, ehk jälle kindlaks teha vastavalt turuhindadele ehk isegi õiglase äranägemise järele (B. ts. õ. § 3851—3856). Kui hinna määrajaks võib olla turg, miks siis mitte ka dollar. On ju selleks olnud ka mõni turuaine, nagu rukki kilogramm, mis, nagu kassator seda õigusega tähendab, laialdast tarvitamist leidis põllutöoministeeriumi poolt. Sellased abinõud on sihitud õigluse saavutamiseks ning ühe isiku põhjendameta rikastumise ärahoidmise kaaskodaniku kulul, mis rahakursi kõikumise läbi võivad tekkida. Rahukogu vastupidine seisukoht on vastolus seaduse (2. mai 1919. a. ja B. ts. õ. § 2922 ja 3214) nõuetega, mille pärast ka tema otsus jõusse ei või jääda ja tühistada tuleb (Riigikohtu ts. osak. toim. nr. 178 — 1926. a.).

Pärandus-vara vastuvõtmise ja tegeliku valdamise tähtsus.

8. märtsil 1917. a. surnud Albert Upit'i seaduslike pürijatena olid endid rahukogus ülesannud pärandusejätja isa õde (tsõdse) — Leena Kaarli t. Viklis, sünd. Upit ja päranduse jätja ema Liine Upit'i väljaspool abielu sündinud alacaline tütar — Herta Upit oma cestkostja läbi. Rahukogu oma määrusega 17. IX. 1923. a. otsustas: Albert Upit'i päranduse õigustesse kinnitada kõige temast järele jäänud päranduse peale tema isa õde Leena Viklis't sünd. Upit üksi ja Herta Upit'i cestkostja palve tema hoolealuse pürijaks-kinnitamise pärast tagedärjeta jätta. Herta Upit'i cestkoitja edasikaebel tuli asi kohtupalatis arutusele. Kohtupalat leidis, et Albert Upit suri 8. III. 1917. a. ja tema ema Liine Upit — alles 7. III. 1922. a. Sellest järeldab kohtupalat et Albert Upit'i ainukene pürija oli mitte

tema surnud isa August Upit'i õde — Leena Viklis, vaid tema, Albert Upit'i, ema — Liina Upit. Viimase ainukene pürija on jälle tema tütar Herta Upit, mispärast ka Liine Upit'i poolt Albert Upit'ilt pärandamise teel omandatud vara peab üle minema Herta Upit'ile. Ärarippumata sellest on kohtupalat veel leidnud, et Herta Upit, kui Albert Upit'i poolõde, tuleb ka Liivi talurahva sead. § 997. kohaselt tema ainukeseks pürijaks tunnistada. Neil põhjustel otsustas kohtupalat surnud Albert Upit'ist järele jäänud varanduse peale pärimise õigustesse kinnitada Herta Upit'i kui ainukest pürijat, tühistades ühtlasi rahukogu otsust Leena Viklis'e kinnitamise asjus. — Selle otsuse peale riigikohtule antud kassatsioni kaebuses taotab Leena Viklis'e volinik tähendatud otsuse tühistamist Balti tsiviilõiguse § 2622, Liivi talurahva sead. § 991 ja 998 ning ts. kp. s. § 2021 rikkumise pärast. Riigikohus leidis, et kaebuse rahuldamiseks ei ole põhjust: Ts. kp. s. § 2019. ei kohusta pürijaid, kes varanduse vastu on võtnud, kohtu poole pööрма pärimise õigustesse kinnitamise palvega, vaid lubab neile seda teha, kui nad oma õiguste kindlaks määramist leiavad tarviliku olevat. Päranduse saamiseks B. ts. õ. § 2622. järele on tarvis pürija tahteavaldust päranduse vastuvõtmise kohta. Sarnast tahteavaldust võib ka kas suusõnaliselt ehk kirjalikult teha, või jälle vaikides, tegude läbi, millest järgneb, et tegutsev isik end pürijaks loeb (B. ts. õ. § 2625). Käesoleval juhtumisel on Albert Upit'ist järele jäänud vara päranduse jätja ema Liine Upit'i käes ja valdamisel olnud kuni Liine Upit'i surmani nagu Leena Viklis ise seda rahukogule antud palves sele- tseb. Viimaks sai see varandus, mida Leena Viklis Albert Upit'i pärandusvaraks loeb, Vastseliina valla kohtu korraldusel hoiu alla võetud, kui Liine Upit'ist järele jäänud vara. Neist asjaoludest võis kohtupalat õigusega järeldada, et Liine Upit oli pärimise ja valdamise teel Albert Upit'ist järele jäänud varanduse omandanud, milline va-

randus nüüd üleminema peab Liine Upit'i tütrele — Herta Upit'ile, mitte aga enam Albert Upit'i isa sõsarale Leena Viiklis'ele. (Riigikohtu tsiv.-osk. toim. nr. 209—1926. a.)

Pärandusmaksu väljaarvamine pärijatele ja legataaridele määratud osade pealt.

Testamendis oli Jüri Massa oma poja ja pärija August Massa peale pannud kohustuse, oma õde Alviine Massa't toita, katta ja üleüldse tema eest hoolitseda. Selle kohustuse (legaadi) väärtuseks on pärija August Massa päranduse vara teadaandes arvanud 240.000 marka, paludes seda oma pärandus-osa väärtusest maha arvata. Rahukohtunik rahuldab seda palvet ja on omas otsuses määranud võtta August Massalt pärandusmaksu 386.100 marga pealt 5% — 19.305 marka ja Alviine Massa't 240.000 marga pealt 4% — 9.600 marka. — Selle otsuse peale kaebas Otsekoheste maksude Peavalitsus rahukogusse, seletades, et pärandusmaksu seadus seda ette ei näe, niisugune kohustus peapärija varanduse väärtusest tuleks maha arvata; palub sellepärast August Massale üleminema varanduse väärtust 626.100 marga peale kindlaks määrata ja temalt veel täiendavalt pärandusmaksu — 18.261 marka sisse nõuda. Viljandi-Pärnu rahukogu ühines selle asja otsustamise juures (10. III. 1925. a.) otsekoheste maksude peavalitsuse põhjendustega ja määras rahukohtuniku otsuse täienduseks August Massa't veel sissenõuda 18.261 marka pärandusmaksu. Omas kassatsiooni kaebuses riigikohtule seletab August Massa, et pärandusmaksu käesoleval korral kahiekordselt on määratud Alviine Massa osa pealt: esiteks rahukohtuniku juures 9.600 marka, missuguse määruse rahukogu jõusse

jättis ja teiseks rahukogu otsusega, arvates Alviine Massa kasuks mineva kohustuse väärtust August Massa osajaole juure ja võttes selle järele täiendavalt kassatorilt veel 18.201 marka pärandus maksu; palub rahukogu otsust pärandusmaksu sead. § 5. rikkumise pärast äramuuta. — Asja ettekannet ärakuulanud olles leiab riigikohus, et August Massa kassatsiooni kaebus rahuldada tuleb järgmistel põhjustel: pärandusvara ülemineku pealt tuleb maksu võtta ainult ühekordselt. Maksustada ei tule mitte mõlemaid varanduse ülemineku juures tegevaid pooli, s. o. varanduse saajat (legataar'i) ja varanduse kättcandjat (pärijat). Pärandusmaksu seaduse järele (§ 5.) peab pärandusmaksu välja arvatama iga ühe pealt eraldi, s. o. nii hästi nende osade pealt, mis pärijatele enestele üle lähevad, kui ka nende osade pealt, mis legataaridele tulevad välja anda. Legataari peale pandud pärandusmaksu peab aga riigile tasuma legaadi väljamaksuks kohustatud pärija (§ 20., 21.), kellel õigus jääb omatkorda seda maksu legataarile lasutavatest summadest maha tõmmata. — Neid põhimõtteid käesoleval korral kohaldades pidi rahukogu arvesse võtma, kui palju pärija August Massa osa Alviine Massa'le määratud kohustuse läbi väheneb. Rahukogu ei ole seda mitte teinud, vaid on, ühinedes otsekoheste maksude peavalitsuse kaebuse põhjendustega, August Massa päranduseosa hulka arvanud ka kohustuse Alviine Massa heaks ja selle osa pealt määranud täiendavalt pärandusmaksu, olgugi et see osa juba maksustatud oli rahukohtuniku jõusse jäänud määrusega. Seega on rahukogu oluliselt rikkunud pärandusmaksu seaduse § 5., mille pärast ka tema otsus seadusjõusse jääda ei või ja tühistada tuleb (Riigikohtu tsiv. osak. toim. nr. 224 — 1926. a.).

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Tellimise hind: 450 mk. aast. (8 nummert).
Üksik number 60 mk.